

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 49.

Torsdagen den 2 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett utskifte till förra häradshöfdingbostället Höija n:o 7 i Kristianstads län;

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den till förra häradshöfdingbostället 1 mantal Enögla n:o 3 i Uppsala län hörande andel i soldattorpet till roten n:o 83 vid Enköpings kompani af Upplands infanteriregemente;

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägarandel i grufva; och

n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord;

från bevillningsutskottet:

n:o 98, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tullen å brännvin och sprit samt vin;

n:o 99, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af rätt för tullverket att för införd vara utkräfvat ytterligare tull, sedan varan till importören utlämnats; och

n:o 100, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 5 och 6 i tulltaxeunderrättelserna;

från lagutskottet:

n:o 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 1, 2 och 3 §§ i lagen den

27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; samt

från sammansatta banko- och lagutskottet:

n:o 102, i anledning af justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om upphäfvande af vissa bestämmelser angående ränta; och

n:o 103, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående framläggande af förslag till lag om s. k. emissionsbanker.

§ 2.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 111, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition om godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.; dels ock inom Riksdagen väckta motioner vidkommande detta ämne; och lämnades därvid i fråga om *mom. a)–d)*, enligt förut skedd anteckning, ordet till:

Herr Moll: Herr talman! Då jag för min del anser, att det af herr Branting föreslagna och af reservanterna här i något skärpt form upptagna villkoret om fastställandet af en viss gräns för den lösesumma, staten i händelse af inlösen skall betala till bolaget, vara ett obilligt villkor, och då jag dessutom befarar, att uppställandet af detta villkor kan föranleda hela det nu föreliggande aftalets fall, så kan jag icke ansluta mig till reservanternas förslag.

Om aftalet vore så affattadt, att staten, om och när inlösen kommer att äga rum, skulle tillösa sig bolagets hälft utaf grufvorna på grund af uppskattning efter det verkliga värdet, tror jag, att en sådan gräns för lösesumman, som föreslagits af herr Branting, hade varit på sin plats. Ty om staten skulle till bolaget erlægga halfva det verkliga värdet af den egendom, hvarom här är fråga, kunde man befara, att lösesumman skulle uppgå till ett så stort belopp, att någon inlösen icke skulle komma att äga rum. Men såsom aftalet nu är formuleradt, kommer lösesumman på långt när icke att uppgå till det verkliga värdet af den egendom staten inlöser. Lösesumman kommer nämligen att nedbringas högst betydligt under det verkliga värdet, därigenom att lösesumman skall beräknas på en till 3,750,000 ton begränsad årlig malmbrytning. Äfven den staten tillförsäkrade royaltyn kommer att inkräkta på lösesumman.

Det låter sig naturligtvis icke göra att med exakta siffror påvisa, till hvilken grad nu nämnda omständigheter komma att

nedbringa den blifvande lösesumman under det verkliga värdet af den egendom, som inlöses. Men jag tror icke, att jag gör mig skyldig till någon öfverdrift, om jag säger, att staten i lösen efter all sannolikhet icke kommer att betala ens halfva värdet af den egendom, hvilken staten tillöser sig, eller med andra ord, att staten blir i tillfälle att förvärfva bolagets hälft af grufvorna mot erläggande af en lösesumma, som sannolikt icke kommer att uppgå till fjärdedelen af grufvornas hela verkliga värde. Som sagdt, några exakta siffror kunna gifvetvis i detta afseende icke anföras, men alldeles visst är, att i de nu påpekade omständigheterna ligger redan en mycket stark begränsning af lösesumman. Att under sådana förhållanden, såsom herr Branting och reservanterna föreslagit, ytterligare tillfoga en andra begränsning af lösesumman, det kan jag icke finna annat än obilligt.

Hans excellens herr statsministern yttrade här på förmiddagen, att det nu föreliggande aftalet är resultatet af långvariga förhandlingar mellan regeringen och bolagen. Jag tror, att man måste medgifva, att regeringen i denna fråga drifvit bolagen så långt, som möjligt varit, att regeringen väl tillvaratagit statens intressen.

Nu yttrar herr Branting i sin motion: ju rikare afkastning, desto säkrare är det, att staten icke får i sin ägo bolagens hälft af malmrikedomarna. Jag kan för min del icke dela denna herr Brantings uppfattning. Om staten, såsom här är fallet, blir i tillfälle att förvärfva bolagens hälft af grufvorna till ett pris långt under det verkliga värdet, är det då antagligt, att staten skall bli mindre benägen att tillösa sig denna hälft af grufvorna, därför att de äro mera värda, än hvad staten skulle hafva varit, om de äro mindre värda? Jag tror det icke. Denna inlösen blir ingalunda någon afskräckande affär. Om staten 1932 begagnar sin lösningsrätt, om staten därefter fortsätter att bryta i grufvorna lika mycket, som bolaget haft rätt att bryta, och om staten använder hela nettovinsten på denna brytning, med undantag af royaltyn, till förräntande efter 4 % och amortering af det för lösesumman upptagna lånet, så blir detta lån slutbetaladt under loppet af år 1950, detta dock under den förutsättningen, att nettovinsten på malmbrytningen under tiden efter 1932 blir i genomsnitt densamma som under tiden närmast före år 1932. Blir nettovinsten efter 1932 mindre, går naturligtvis amorteringen något långsammare, men blir nettovinsten efter 1932 högre, hvilket ju är lika sannolikt, går amorteringen fortare. I all synnerhet bör under dessa förhållanden inlösen icke te sig afskräckande för dem, som lefva i den föreställningen, att malmpriset undan för undan kommer att stiga. Staten har således mycket goda utsikter att senast år 1950 vara i skuldfri besittning af samtliga ifrågavarande malmfält,

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

utan att staten behöfver öka malmbrytningen utöfver hvad bolaget haft rätt att bryta. Om staten under aftalstiden samlar inkomsten utaf royaltyn på hög och begagnar det sålunda samlade kapitalet till afbetalning å lösesumman, då kan det för inlösen upptagna lånet vara slutamorteradt redan inom år 1940, allt under de förutsättningar, som här förut antydts.

Huru man än vänder denna sak, så blir inlösningsen trots den stora summa, som det gifvetvis blir fråga om, ingalunda en för staten afskräckande affär. Säkerligen kommer det icke att för staten möta några som helst svårigheter att upplåna det för lösesummans gäldande erforderliga kapitalet. Man torde kunna påstå, att ingen stat någonsin varit i tillfälle att upptaga ett lån till ett så inbringande ändamål som det, hvarom här är fråga.

Här har under diskussionens lopp mycket ordats om den till grund för beräkningarna i den kungl. propositionen antagna nettovinsten af 3 kronor pr ton. Jag för min del har hela tiden uppfattat denna siffra allenast såsom ett exempel, afpassadt efter *kittills* gällande förhållanden, och med hänsyn till dessa förhållanden tror jag, att denna siffra bör anses vara ganska väl funnen. Enligt 1905 års bokslut hade Luossavaara-Kiirunavaara bolag på sin malmbrytning en nettovinst af 1 krona och 70 öre, Gellivare bolag hade samma år en nettovinst af 1 krona och 10 öre, allt per ton. 1906 års räkenskaper äro ännu icke färdiga; sannolikt komma dock dessa att visa ett betydligt gynnsammare resultat. Att Kungl. Maj:t med denna siffra skulle hafva velat uttala något som helst omdöme om nettovinsten på malmbrytning i början af 1930-talet, är uppenbarligen orimligt.

Herr Branting frågade på förmiddagen, om vi stå rättslösa, därest vi nu godkänna herr Brantings villkor och sedermera bli nödsakade att underkasta oss bolagsstämmans beslut. Detta är väl dock icke någon rättsfråga. Riksdagen har utan tvifvel rätt, det har ingen satt i fråga, att uppställa detta villkor, men bolaget har lika stor rätt att förkasta detta villkor. Här gäller det icke en rättsfråga, utan endast och allenast en klokhetsfråga.

Då ett uppskof till ett följande år kan medföra för närvarande oöfverskådliga konsekvenser utaf den allvarligaste art, så anser jag mig för min del pliktig att, med hänsyn till hvad jag vågar tro vara statens välförstådda intresse, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson i Bondön: Herr talman! Jag för min del har den uppfattningen, att den fråga, som nu föreligger för Riksdagens Andra Kammare att, oberoende af Första Kammarens beslut, afgöra, är af den stora betydelse, att man bör noggrant taga i betraktande alla de konsekvenser, som det beslut, vi här gå att fatta, kunna i framtiden medföra. Om nu hvar och en

af kammarens ledamöter ville noggrant studera detta spörsmål, skulle herrarna kanhända finna, att vi stå inför ett så svindlande äfventyr, att ingen kanske skulle våga säga hvarken ja eller nej eller anse sig kunna bedöma, hvad som är rätt eller orätt uti ifrågavarande spörsmål. Men det vill jag säga, att hvar och en för sig bör taga saken på eget ansvar, så att han vet, hvad han gör. Ty denna fråga är minsann icke ny. Hon har icke uppkommit i år eller i fjor, utan hon förskrifver sig sedan ett tiotal år tillbaka. Och Andra Kammaren likasom den Första har också fattat definitiva beslut i fråga om tillgodogörandet af malmtillgångarna uppe i Norrbottens län. Därför är det så mycket mera af behofvet påkalladt, att man icke nu går att fatta ett beslut, som står i rak strid mot de beslut, som Riksdagen tidigare fattat.

Efter att ha förutskickat denna antydning, vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på en proposition, som afläts af Kungl. Maj:t år 1901. Denna proposition föranleddes af en ansökan från Svappavaara aktiebolag, som inkom till Kungl. Maj:t år 1899, icke 1901, som herr statsministern nämnde i förmiddags.

Ansökningen i fråga stod i intimt sammanhang med en förhistoria, som gällde frågan om den sträckning, som borde väljas för en mellanriksbana mellan Sverige och Norge, eller, närmare angifvet, mellan Luleå och Narvik. Det utspann sig vid den tiden stora strider om hvad som skulle utgöra den rätta sträckningen för denna mellanriksbana. Allaredan då hade vi två stora mäktiga bolag, som hvart och ett sträfvade efter att draga den största nyttan af banans sträckning. Det ena af dem var Gellivare aktiebolag och det andra Svappavaara aktiebolag. Huru saken nu utvecklade sig, blef emellertid slutet, att det mäktigare bolaget segrade och det svagare tappade. Gellivare aktiebolag, som hade kommit i besittning af Luossavaara och Kiirunavara grufvor i förening med Gellivare malmfält, hembar segern. Men Svappavaara bolags intressen åsidosattes. Oaktadt banan efter all förmodan skulle fått reellare betydelse och kunnat åstadkommas för billigare pris, om den gått närmare Svappavaara än Gellivare, kom ändock det beslut till stånd, att banan skulle dragas alldeles emellan Luossavaaras och Kiirunavaaras berg till förmån för dåvarande Gellivarebolaget.

Emellertid anser jag för min enskilda del, att statsmakterna icke böra i ringaste mån lägga sig emot export af järnmalm, då sådan kan finnas i öfverflöd eller till större mängd, än hvad som för den inhemska industrien är behöfligt. Men hvad jag tycker är, att då statsmakterna, som också ha lagstiftningsmakten om hand, en gång beslutat en sak, då böra de också låta det därvid förblifva och icke genom ett senare beslut ändra hvad de redan fastställt.

Såsom jag nyss nämnde, hade aktiebolaget Svappavaara

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

malmfält år 1899 ingått till Kungl. Maj:t med begäran om koncession å en järnväg från Svappavaara till Kiirunavaara. Denna koncessionsansökan upptogs af Kungl. Maj:t såsom eget förslag, och för att förverkliga detta förslag har Kungl. Maj:t infordrat yttranden från såväl järnvägsstyrelsen som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Dessa båda myndigheter hafva på det allra lifligaste tillstyrkt bifall till en sådan ansökan, bland annat äfven för ett speciellt syftemål förutom själfva malmtrafiken. År 1901 ansåg Kungl. Maj:t, att all utredning var så tydlig och klar, att Kungl. Maj:t — på grund af två tidigare riksdagsskrifvelser, som ginge ut på, att, innan Kungl. Maj:t beviljade koncessioner å enskilda järnvägar, ansökningarna skulle underställas Riksdagens pröfning — ansåg sig böra till dylik pröfning underställa aktiebolaget Svappavaara malmfälts då föreliggande ansökan. Nu är det märkligt att jämföra det resultat, som vi denna dag hört af herr statsministern i fråga om rättigheten att trafikera mellanriksbanan, och den taktik, som då gjorde sig gällande. Enligt den Riksdagens skrifvelse, som utgjorde svar å den år 1901 gjorda kungl. propositionen i ämnet, har Riksdagen bifallit innehållet i den kungl. propositionen och bland annat lagt Kungl. Maj:t särskildt på hjärtat de tänkvärda uttrycken i den kungl. propositionen: »viljande Eders Kungl. Maj:t, efter emottagande af Riksdagens svar, företaga den slutliga pröfningen af koncessionsansökningen». Då således Kungl. Maj:t begärt ett sådant tillstånd af Riksdagen och Riksdagen lämnat ett sådant svar, så borde det väl också vara tydligt och klart, att detta bolag har i förevarande afseende samma rättigheter som hvarje annat. Också förekommer, bland annat, i den kungl. propositionen eller de handlingar, som därvid voro fogade, att aktiebolaget Svappavaara malmfält borde på grund af sin ansökan äga rättighet att näst efter de 1,200,000 ton malm, som aktiebolaget Luossavaara—Kiirunavaara genom kontrakt af år 1898 erhållit tillstånd årligen utfrakta å stambanan Luleå—Ofoten, frakta malm å denna bana. Detta vill alltså säga, att detta Svappavaarabolag skulle äga första transporträtten å Ofotenbanan för sina malmyndigheter, näst efter de 1,200,000 ton, som staten medgifvit aktiebolaget Luossavaara—Kiirunavaara och Gellivare malmfält att frakta å banan. Men af den kungl. proposition, som i år är framlagd, synes det, som om detta aftal icke vidare skulle äga någon betydelse alls, oaktadt aktiebolaget Svappavaara malmfält har fullgjort alla de förbindelser och villkor, som såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen förutsatte år 1901. Och det är just till följd af denna omständighet, som jag för min del alls icke kan godkänna det nu föreliggande förslaget.

För resten kan jag säga, att hvad som egentligen utgjort orsaken, hvarför jag här begärt ordet, är det anförande herr statsministern nyss haft till försvar för godkännandet af den

öfverenskommelse, som preliminärt träffats mellan å ena sidan Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malnfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund samt å den andra sidan svenska staten. Han har i detta sitt anförande nästan likt en affärsman, som har att göra med sina kunder, framhållit en och annan sak, som jag för min del alls icke kan gilla, utan på det bestämdaste protestera emot, oaktadt han fått mycket loford här i Andra Kammaren. Han nämnde exempelvis om den ringa malmtillgången i Svappavaara, jämförd med den i Kiirunavaara, och på denna grund kunde han gärna och med godt samvete bryta den öfverenskommelse, som träffades år 1901. Han nämnde bland annat också, att det i Svappavaara icke funnes mer än 16 miljoner ton järnmalm och att detta endast skulle blifva en grop, som staten sedermera möjligen skulle få öfvertaga. Men det kan jag säga herr statsministern, att då nu ifrågavarande Svappavaara aktiebolag har ställt garanti för hela det belopp, som erfordras för byggande af järnvägen jämte all rullande materiel, så angår det faktiskt icke staten eller Riksdagen, om denna järnväg en gång blir lagd öde, då ju staten icke behöfver gifva ut ett enda öre på denna järnvägsanläggning. Då herr statsministern nu emellertid sagt, att staten skulle där få en grop, från hvilken 16 miljoner ton järnmalm vore tagna, måste jag förklara, att bolaget aldrig har erbjudit staten den gropen en gång. Men en annan sak äro de stora vyer, hvilka han här framlagt beträffande det stora Kirunabolaget, och de outtömliga rikedomar, som den svenska staten genom öfverenskommelsen skulle få. *Det* blir sannerligen för staten en annan grop, som med tiden kan blifva farlig att fastna i, ty i Svappavaaragrufvan var ju gropen icke större än efter uttagna 16 miljoner ton järnmalm, men i Kiirunavaara kan det lätteligen hända, att det blir en grop så stor som en från hvilken 160 miljoner ton järnmalm tagits. Där har staten då lagt ned pengar, men icke i Svappavaara grufva.

Herr statsministern nämnde något om frakterna trettio år härefter. Ja, det är en sak för sig. Frakterna från Svappavaara trettio år härefter, ja, det är en fråga, som Riksdagen förut pröfvat, och den behöfver sannolikt icke pröfvas nu; då Riksdagen en gång beviljat den sökta koncessionen, bör också därvid bestå. Skulle till äfventyrs en sådan eventualitet inträffa, att Riksdagen själf icke förblir vid ett tidigare beslut, ett aftal, som är träffadt med trafikanter, hvilka vilja bygga järnväg till en grufva, ja, då är också vår rättssäkerhet tämligen sväfvande. Riksdagen eller statsmakterna hafva nu en stor uppgift att fylla genom att stifta lag och rätt emellan tvistande parter, men om Riksdagen själf bryter ett aftal, som den träffat med några trafikanter, då kan man hysa betydliga farhågor för huru vårt rättssäkerhetstillstånd sedermera kan komma att utveckla sig.

*Ang. vissa
malnfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Herr statsministern antydde också, att det icke var så fullkomligt säkert, huru det stod till i fråga om aktierna i Svappavaara aktiebolag. Jag får då säga herr statsministern, att osäkerheten nog är ännu större i Grängesbergsbolaget, ty Svappavaara bolagsordning är faktiskt affattad så, som herr statsministern själf velat hafva den, han har själf fått angifva, huru den skulle affattas, på det att ingen utlänning skulle blifva ägare af aktierna; men hur det härvidlag är med Grängesbergsbolaget, det kan vara en helt annan sak. Ty där finnas faktiskt icke normer af samma beskaffenhet i fråga om rätten för utlänningar att äga aktier i ett svenskt grufbolag som de, hvilka äro affattade för Svappavaarabolaget. Kan herr statsministern gifva mig någon förklaring på, hvar Grängesbergsaktierna, som ständigt säljas å börsen här i Stockholm, äro att söka, så försäkrar jag honom, att jag skall gifva honom uppgift, hvar alla aktierna i Svappavaarabolaget äro.

Hur man än ser denna sak, så kan jag alls icke förstå, att man skulle hafva den ringaste grund att påstå, att den nu föreliggande uppgörelsen emellan staten och Luossavaara—Kiirunavaara — eller lät oss säga, att det heter Grängesberg — kan skydda oss svenskar i vårt fosterländska intresse att kvarhålla Grängesbergsaktierna inom landet och hindra dem att — utom hvad jag förut talat om — öfvergå till utländska män; det vet jag sannerligen icke, när det icke i bolagsordningen finnes något förbud att sälja bort aktierna till utlänningar.

Eftersom herr Kronlund nu vill infalla i mitt anförande, undrar jag på, hurudan hans ståndpunkt verkligen är till föreliggande fråga, då han ju är representant just för det område, som denna bana berör. Ty om vi läsa litet grand igenom, hvad som järnvägsstyrelsen såväl som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrat i denna fråga, så hade man redan i början, alltifrån år 1899, betraktat denna järnvägsanläggning såsom alldeles nödvändig från kulturell synpunkt och från landbrukets synpunkt. Och om jag icke missminner mig, så är det åtminstone tre socknar i hans egen valkrets, hvilka kommit in med en demonstration eller en skrifvelse, eller hvad jag nu skall kalla det för, mot sin ärade representant, med anmodan, att han skulle på allt sätt verka för att denna bana komme till stånd. Det gäller således här icke bara Svappavaarabolagets intresse, utan socknarna där omkring hafva lika intresse däri. För resten, om man vill se litet grand på kartan, så skall man finna, att denna järnväg skulle gå ned i sådana bygder, där odling är möjlig; men den nuvarande stambanan går genom den sterilaste marken. Och därför tycker jag, att, om man vill tillgodose Torne-dalens intressen samt, såsom järnvägsstyrelsen också sagt, Kalix-ådalens intressen, banan är alldeles nödvändig. Och för min del anser jag, att, då staten ingenting förlorar genom att ett bolag bygger

en bana dit, staten icke bör på något sätt ställa sig hindrande i vägen, allra helst som, såsom jag förut nämnde, detta bolag äger rättighet att strax efter de 1,200,000 ton järnmalm, hvilka enligt kontraktet med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag skola utfraktas, transportera sina malmer till Narvik eller upp till riksgränsen.

Jag skall nu gå tillbaka och säga några ord rörande de stora fosterländska intressena och huru vi böra skydda oss från främmande makters inblandning i våra angelägenheter, något, som, efter hvad jag kan döma, är af ofantligt stor betydelse, när det gäller vår tullpolitik. Herr Sjö yttrade på förmiddagen alldeles samma sak, som jag nu tänker och som jag tror vara fullt riktig. Men enligt det förslag, som nu föreligger, skulle vi blifva utan värn emot de tullsatser, som möjligen främmande stater vilja bestämma gentemot den svenska staten. Det rör sig egentligen då om möjligheten att åsätta en malmtull. Herr statsministern nämnde, att man hade alla förutsättningar i behåll för att kunna åsätta en dylik tull, när man vill. Jo, jag tackar, läs bara § 18 i förslaget, så tror jag herr statsministern skall komma till en annan uppfattning. Denna § 18 är af den betydelsen, att därest svenska staten vid en blifvande uppgörelse med främmande makter fordrar, att malmen skall åsättas exporttull och det blir en sådan tull, så skall staten gifva både trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag restitution, d. v. s. man skall betala tillbaka tullen åt dem. Men hvad i all världens namn är *det* för resultat? Tror icke herr statsministern, att tyskarna veta om detta lika fort, som vi resonera om saken i dag? Med det samma vi afgjort saken, veta tyskarne om detta och ha genast klart för sig, huru de då skola ordna saken. Ja, det här är således bara dunster, hela den här historien. Det fordras endast, att bolaget och köparen öfverenskomma om, hvilken af dem, som skall betala exporttullen, restitution blir det i alla fall. Och detta är detsamma som att icke hafva någon trumf alls på hand, utan vara tvungen att taga hvilka villkor som helst vid en blifvande traktat. Några andra, reella skäl borde finnas, när man talar om, att dessa bolag kunna komma att få vidkännas tull för export af malm från deras järnmalmisfält. Det där håller faktiskt icke alls streck.

Nu har också herr statsministern behagat tala om den där gropen, som jag nyss förut också talat om, och som skulle uppkomma efter de 16 miljoner ton järnmalm, som blefve borttagna i Svappavaara. För att visa, hvilka stora järnmalmstillgångar det i stället fanns i Kiirunavaara, har han åberopat en professor Petersson, men icke sagt, hvad för en Petersson det var. Männe det icke var en och samma professor Petersson, som lämnat ett vid den kungl. propositionen till 1901 års Riksdag

*Ang. vissa
malmsfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

fogadt intyg? Jag kan ju få lof att från offentliga handlingar läsa upp en liten klausul eller bit, för att man skall få se, hvilka professorer Petersson det finnes. Det finnes också en person, som är geolog och som afgifvit ett här omnämndt intyg, han också, men han har ett annat namn — Asplund heter han för resten. Herrarna kunna lugna sig en liten stund, så skall jag ur offentliga handlingar läsa upp något, som ligger till grund för 1901 års riksdagsbeslut. Det lyder så här: »Beträffande malmtillgången i Svappavaara och Leveä-Niemi föreligga utredningar från bergsingenjör Asplund och professor Walfrid Petersson.» (Det var visst den professor, som herr statsministern nämnde). »Den förre beräknar tillgången i Svappavaarafältet till 70 miljoner ton» — herr statsministern får det bara till 16 miljoner, fast han själf åberopat samme person — »däraf ungefär hälften kan uttagas genom dagbrytning.» Om Leveä-Niemi, hvars malmarea är större, yttrar professor Walfrid Petersson — det är just densamme, som talar så många loford om Kiirunavaara-malmfältet:

»Malmarean är för närvarande ej möjlig att bestämma, men det synes genom en sammanställning af de magnetiska mätningarnas och diamantutborrningarnas resultat framgå, att densamma är mycket betydande och att detta nya malmfält väl förtjänar en plats vid sidan af de sedan gammalt kända stora malmfälten Kiirunavaara, Gellivare och Svappavaara.»

Malmtillgången är således att ställa vid sidan af den i själfva Kiirunavaara befintliga, det är professor Peterssens eget yttrande. Och märk väl, att hans undersökning icke skett på bolagets initiativ, utan verkstälts på statens bekostnad, och att den står i sammanhang med yttranden, som herr statsministern just i denna dag här haft. Att komma och resonera på detta sätt, eller att Svappavaarabolaget icke skulle äga större malmtillgång än 16 miljoner ton, det förefaller mig alldeles som att söka blanda bort korten.

Det är just med hänsyn till dessa omständigheter, som jag tycker, att herr statsministern har här i dag resonerat ungefärligen såsom en affärsman, en grosshandlare resonerar om sina goda varor; för min del kan jag uti inga afseenden gilla det.

Han har här också nämnt något om, eller gifvit liksom en antydan åtminstone, att Svappavaara aktiebolag skulle vara ett slags institution, som det vore omöjligt att muntligen öfverenskomma med. Ja, herr statsminister, jag får för min del säga det, att om det är så, att regeringen skall behandla alla sina ärenden muntligen och icke lider, att offentliga handlingar inkomma, då lär det minsann vara tämligen dåligt beställt med den. Mig veterligen har Svappavaara aktiebolag inkommit med en tre, fyra stycken offentliga skrivelser, hvilka regeringen icke besvarat, utan regeringen har i stället velat träffat muntliga aftal.

Men jag kan under sådana förhållanden icke underlåta att säga, att detta bör vara en öppen sak, öppet och ärligt böra dessa stora affärer behandlas och icke genom några muntliga aftal. Det allra sista är, att bolaget har frångått sin af Riksdagen medgifna rätt — kan man helt simpelt säga — att med riksgränsbanan få frakta ut sin mahn näst efter Gellivarebolagets 1,200,000 ton och inskränkt sig till 900,000 ton, på det att koncessionsansökningen skulle kunna så mycket lättare bifallas; men det har icke kommit något svar på den frågan.

Emellertid vill jag till slut säga det, att det i det stora hela synes, som om ett starkt bolag skulle äga ett allmänt herravälde öfver både Kungl. Maj:t och Riksdagen. Ty Svappavaara är faktiskt mycket svagt i fråga om kapitalförmögenhet, jämfördt med Grängesbergsbolaget. Nu synes det, som om Kungl. Maj:t och Riksdagen vore på väg att alldeles förhindra och omöjliggöra en rätt, som Kungl. Maj:t med Riksdagens bifall förut tillförsäkrat Svappavaarabolaget på grund af den skrifvelse, som Riksdagen aflät 1901. Min mening är nu den, att, då Riksdagen är en institution, som bör tillse, att rätt skipas emellan de enskilde männen bland folket, Riksdagen också bör skipa rätt emellan olika bolagsintressen. I så fall och då det uti Riksdagens skrifvelse år 1901 till Kungl. Maj:t finnes uttryckligen sagdt, att Riksdagen vill, det Kungl. Maj:t bifaller den af bolaget år 1899 sökta koncessionen, så borde bolaget också få denna, utan att man vidare förhalar tiden eller betungar bolagsintressenterna. Om det sedan går på tok för bolaget, så är det i realiten icke någon statens sak, utan det må vara bolagets egen sak. I alla fall har emellertid bolaget, på grund af Kungl. Maj:ts egen framställning och Riksdagens därpå grundade skrifvelse af år 1901, rätt till utfraktning å riksgränsbanan af sin malm näst efter den utfraktning å 1,200,000 ton om året, som Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag äger rätt till på grund af med detta bolag upprättadt kontrakt.

Skulle det nu föreliggande förslaget blifva godkändt af Andra Kammaren, såsom redan skett inom Första Kammaren, så blir följden den, att Svappavaarabolaget blir instängdt och aldrig kan komma fram. Statsutskottet må resonera precis som det vill, att detta icke står i sammanhang med den nu föreliggande frågan, men jag tror för min del, att dessa båda frågor stå i omedelbart samband med hvarandra och att den af mig väckta frågan icke kan undanskjutas. Den bör oafvisligen sättas i nära sammanhang med den nu förevarande frågan, enär den ju gäller möjligheten att komma fram med malmen på riksgränsbanan.

Statsutskottet resonerar som så, att den icke alls skulle stå i sammanhang med den föreliggande frågan. Jag för min del tror däremot, att de båda frågorna stå i så omedelbart sammanhang med hvarandra, att man icke kan undanskjuta den ena, utan oafvisligen här bör taga dem båda i betraktande. Enligt

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

hvad som af kungl. järnvägsstyrelsen liksom af styrelsen för banorna i Norge blifvit utrönt, kan icke banan, såsom en skrifvelse af år 1903 utvisar, befordra mera malm än 2,700,000 ton årligen, och under sådana förhållanden är det ju en orimlighet, att man nu skulle frakta minst 3,300,000 ton malm på banan eller den kvantitet, som skulle komma i fråga, därest Kungl. Maj:ts förslag nu antages. Huru det skulle gå på den norska banan, vet jag icke, men man har dock kommit till det resultatet såväl här som i Norge, att *för närvarande* kan man icke frakta mer än 2,700,000 ton malm. Men då nu här skulle fraktas 3,300,000 ton, är man alltså nödsakad att för kompletteringsarbeten utgifva 3,500,000 kronor för att kunna möjliggöra en så stor transport. Det är alltså uppenbart redan af själfva statsutskottets betänkande, att möjlighet icke förefinnes under den närmaste framtiden för en ökning i trafiken å denna mellanriksbana. Det enda, som statsutskottet ifrågasatt för att afhjälpa detta missförhållande, är anläggandet af ett dubbelspår. Ja, nog tror jag, att Svappavaarabolaget är nöjdt med en sådan anordning, men jag skall säga eder, mina herrar, att det kommer dock icke längre med sin järnmalm än till gränsen, och sangvinisk skulle man vara, om man trodde, att, därest det skulle komma till underhandlingar med normännen och fråga blefve om ett dubbelspår äfven på norska sidan, normännen då icke fordrade någon betalning för den royalty, som de då lämnade åt svenskarne.

Jag tror därför för min del, att om icke Svappavaarabolaget förut kommit i en undantagsställning och i efterhand, så skulle bolaget likväl göra det då. Detta anser jag dock vara alldeles orätt, och det är därför, herr talman, som jag nu icke alls kan gilla den här gjorda framställningen, utan anser, att denna fråga, som är af så ofantligt stor betydelse, bör noggrannare undersökas och utredas, hvarvid särskild hänsyn bör tagas till transportmöjligheterna.

Jag ber att få förena mig med herr Sjö i det yrkande på afslag, som han här framställt.

Herr Fürst: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning af ett par yttranden, som förekommo i det anförande, som hans excellens herr statsministern här hade. Det synes, som om han skulle hafva missuppfattat, hvad jag åsyftade, då jag här talade om siffran 300 milliarder. Herr statsministern tyckes anse, att jag ville uppskatta Tysklands förråd af minettmalm till 300 milliarder ton; siffran betecknar emellertid Tysklands förråd af *kol*, icke minettmalm.

Herr statsministern yttrade vidare rörande den med Kiruna likartade grufvan Ain-Mokra, att den möjligen blifvit nedlagd på grund af brist på rörelsekapital. I den officiella rapporten öfver de grufvor, till hvilka Ain-Mokra hör, heter det emellertid:

»L'exploitation est arrêtée; le gisement paraît épuisé». Förhållandet torde alltså vara det, att grufvan är tömd.

Vidare sade herr statsministern, att de fortsatta diamantborrningarna vid Zenobia visa ett malmlager af 37 meters bredd, vill jag minnas. Denna siffra skulle tyda på en betydlig ökning af malmmängden, såvida detta borrhål gått midt igenom malmfältet, men då borrhålen gått lodrätt, följer icke däraf, att man utan vidare kan antaga, att denna siffra skulle utmärka totalbredden, just emedan malmförekomsten har en viss lutning i berget.

Vidare angafs malmbredden i dagen utgöra 15 meter, hvilket också den karta, som åtföljer den kungl. propositionen, utvisar. Men denna malmbredd synes, att döma af färgen, endast vara uppmätt på grund af magnetiska observationer, och dessa torde, förefaller det mig, kunna ha missvisat. På 1897 års officiella karta, där malmbredden på samma ställe är mätt medelst magnetiska undersökningar, är den angifven till 80 meter, således en betydlig afvikelse från den nyss angifna bredden eller 15 meter.

Herr talman, medan jag har ordet, ber jag att få återtaga det af mig förut gjorda yrkandet och att i stället få instämma med reservanterna i det af dem framställda yrkandet.

Herr Lindhagen: Herr talman! Blott några ord för att tillkännagifva mitt votum i den föreliggande frågan. Jag har en särskild anledning därtill, därför att jag väckt en motion, som just rör malmfältsfrågan, en motion af de många, men den har råkat på villovägar i statsutskottet, och i stället för att upptagas till behandling i detta sammanhang, såsom vederbort, har den sammankopplats med en annan fråga och kommer först framdeles före. Då den i alla fall har samband med den förevarande frågan, ber jag att nu få yttra några ord.

Herr statsministern framhöll på förmiddagen, att det var vissa grundprinciper, som ledt honom vid uppgörandet af detta aftal med bolaget. Det är nog så, att det i denna fråga mer än i de flesta beror på vissa allmänna åskådningssätt, hvilken ställning man intager till densamma — åskådningssätt, som äro så oförenliga, att det knappast lönar mödan, att man söker resonera med hvarandra.

I min förut nämnda motion har jag för min del velat göra gällande, att grufvorna i landet på grund af sin begränsning och det stora värde, som de ha, måste hos oss, i likhet med hvad man alltmer börjat göra i utlandet, söka förvärfvas åt staten. Men när staten skall förvärfva dem, så gäller det, att det sker på något rimligt sätt, och enligt min uppfattning bör vederlaget för sådana förvärf, särskildt i sådana fall som detta, icke vara en obegränsad lösesumma för alla de konjunktur- och spekulationsvärden, som dessa rikedomar kunna hysa inom sig och som

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

eljest skulle tillfalla enskilda personer utan något deras arbete. Jag håller före, att staten skall rikligen ersätta alla på företagen nedlagda insikter, gagnande initiativ, kostnader, arbeten och vedervägade risker. Men alla de öfverskjutande miljonerna böra enligt min uppfattning samt och synnerligen rulla in i svenska folkets skattkammare.

Med tillämpning af denna grundsats har jag funnit, att hvad man i den nu förevarande uppgörelsen har att utgå ifrån är den, att staten har gifvit bolaget koncession att under 23 år utfrakta 1,200,000 ton malm; det är bolagets rättighet. Där bortom, kan man säga, vidtager statens intressesfär, inom hvilken det allmännas rätt kan göra sig mer eller mindre gällande. Nu är detta för mig ett axiom eller, kan jag säga, en oskrifven lag, och om man då frågar, huru denna lag skall göras gällande, måste jag svara, att det beror på konjunkturerna. Man kan göra den gällande genom sina kontraktssenliga rättigheter eller stifta en ny lag, som modifierar den andra, på samma gång den icke gör å den enskildes rätt något oskäligt intrång. Jag inser ju mycket väl, att denna grundsats icke är ledande för närvarande, och man kan därför icke ur den praktiska politikens synpunkt häfda den i dess fulla omfattning. Men jag vill likväl fästa uppmärksamheten på, att förr i tiden var denna rättsgrundsats bestämmande för Sveriges inre politik, och jag tror eller hoppas åtminstone, att det skall komma nya tider, då denna grundsats åter upptages. Men på samma gång jag måste förklara detta och erkänna, att det stora flertalet af Riksdagens medlemmar för närvarande nog icke står helt på den rättsståndpunkten, vill jag erinra om, att den uppgörelse, hvarom nu är fråga, dock i viss mån stöder sig på och skattar åt en dylik rättsuppfattning. Redan 1898 års kontrakt hvilar på en sådan grund; man ville då icke erkänna, att bolaget, som genom statens egen gruflagstiftning formellt fått äganderätten till dessa rikedomar, här hade lika stor rätt som den, man i andra fall vill tillerkänna enskilde. Pudelns kärna var, såsom af öfverläggningen framlyste och äfven vid senare tillfällen betonats, just, att man fastställde denna begränsning i malmexporten till 1,200,000 ton, bland annat för att man då tills vidare icke ville låta bolaget göra sin äganderätt gällande i vidare mån än så.

Hvad angår denna nya uppgörelse, framhöll herr statsministern under förmiddagen med synnerligen stor kraft och talang, att alla de vapen — såsom jag till och med tror, att han uttryckte sig — hvilka staten har i sin hand, här ha användts mot bolaget för att förmå det till största möjliga medgifvanden. Något sådant gör man icke, om man anser, att bolaget har oinskränkt äganderätt, utan det är uttrycket för en gammal god svensk uppfattning i dylika fall, till hvilken vi som sagdt kanske någon gång komma tillbaka.

Om man utgår från den utgångspunkt, som jag först framhållit, får jag verkligen säga, att äfven med reservanternas förslag skulle bolaget få oerhördt rikliga förmåner. Jag vill här nu icke fästa mig vid något annat i det afseendet, än hvad herr Ekman yttrade på förmiddagen. Han sade: tänk hvad staten har fått, den har utan ersättning fått mer än hälften af allt detta! Men hvad är det egentligen för tal? Staten har tvärtom beviljat en stor ny koncession åt bolaget, och med denna koncession skall bolaget betalas för att staten får sin första hälft i dessa malmberg. Ser man alltså saken från min synpunkt, är det icke någon present, som staten här får. Men, såsom sagdt, jag kan icke göra min uppfattning gällande, utan jag måste falla tillbaka, om ock med tungt hjärta, på reservanternas förslag, hvilket ju i alla fall är särdeles frikostigt.

Reservanterna ha velat göra gällande, att då det här är fråga om en definitiv uppgörelse, som är afsedd att gälla för framtiden, så bör man begränsa löseskillingen så, att staten vet, hvarmed den har att räkna i framtiden. Och jag måste för min del bestämdt säga ifrån, att detta icke är, såsom herr Moll nyligen lär ha sagt, någon oskälighet mot bolaget, utan det är en vinst för detsamma, äfven enligt nu gjorda beräkningar, så stor, att bolagsmännen år 1898 och äfven senare nog aldrig tänkt sig maken. Och vinsten blir för bolaget säkerligen ännu mycket större. Det är en konjunkturvinst, som bolaget icke skapat, en stor rikedom, som är svenska folkets rätta tillhörighet.

Herr statsministern sade, att det är ett stort ansvar att motsätta sig hans förslag i denna fråga. Jag kan icke heller neka till, att jag också känner det på det sättet. Det är något, som man möjligen här kan riskera, man vet icke riktigt hvad. Men jag vill säga, att detta ansvar har herr statsministern själf försatt oss i, ty huru skickligt, det vill jag erkänna, han i öfrigt uppgjort sitt förslag och huru energiskt han än verkat för detsamma, finnes det dock, såsom här anmärktes på förmiddagen, en svag punkt i hans motivering och äfven i själfva utredningen. Vi veta icke alls, hvad bolaget för närvarande har för nettoförtjänst per år. Det var en talare, som sade, att den enligt hans uträkningar uppgick till 4 kronor 68 öre per ton, och då alldeles baxnade jag. Herr statsministern har ju vinkat åt oss med, att vi år 1932 skulle slippa undan med ett pris af 3 kronor per ton. Men det framgick också af herr statsministerns anförande, att han icke såg något ondt uti, att staten icke inlöste den andra hälften; det föreföll, som om han icke tänkt så mycket på önskvärdheten af en begränsning och som om den saken icke ingått i underhandlingarna, åtminstone ej med samma kraft från statens sida som den, med hvilken de öfriga villkoren förts fram. Men hade herr statsministern haft klart för sig, att det var af stor vikt för svenska staten, att denna sak blef ordnad, och

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

hade han med hela sin ämbetsmyndighet satt in sin kraft på detta, tror jag, att vi måhända fått denna begränsning, och då kan man verkligen säga, att det hängt på ett hår, om svenska staten år 1932 skall betala 140,000,000 kronor utöfver de 140 miljoner, hvilka herr statsministern förespätt oss att staten skulle komma ifrån saken med; och jag vill också säga, att om Riksdagen med stor majoritet i bägge kamrarna bestämdt fordrat detta, och vi här hållit ryggarne raka, jag vill se det bolag, som icke gifvit efter för en sådan påtryckning inför statens kontraktss- enliga rättigheter.

Nu har ju saken i följd af underhandlingarnes planläggning på visst sätt kommit i annat läge, men med den uppfattning, jag har i frågan, kan jag för att rädda min själ icke annat än rösta för bifall till åtminstone reservanternas förslag.

Herr Wallis instämde häruti.

Herr Kjellén: Herr talman, mina herrar! Det händer i stora ögonblick i vårt folks lif, att det ligger en dimma öfver slagfältet, så att den verkliga faran icke synes. Vi ha här i dag alla känslan af att ett stort historiskt ögonblick är inne, hur mycket man än måhända på sina håll finner sin räkning i att bagatellisera frågan. Och om icke alla tecken svika, har det verkligen åter här och hvar lagt sig en dimma öfver synfältet — en dimma, som gör det närliggande fantastiskt stort, men döljer det, som är längre bort, en dimma, som låter en sida af saken — fördelarna — framstå stor och tydlig, men lägger sig välgörande och välsignande öfver allt, som talar mot saken. Det är naturligtvis icke möjligt för en ensam man och för en svag stämna att skingra en sådan dimma. Man kan blott göra ett försök att framställa några samlande synpunkter.

Jag vill då först framhålla, att de privata intressena genom denna dimma uppenbarligen fått större proportioner, än dem rätteligen tillkommer. Jag skall icke gå in på de synpunkter, som den föregående högt ärade talaren framställde; jag fruktar, att dessa väl kända synpunkter kommit att vid denna riksdag på sina håll injaga en skräck, som återverkat på hållningen i nu föreliggande fråga. Men jag vill framhålla det enkla faktum, att hvad det här gäller och har gällt är, från en sida sedt, en enkel affär. Det var en ren affärsspekulation, då bergen en gång köptes och tillträdades. Det bolag, som nu besitter dem, tillträdde dem med full vetskap om att det fanns ett kontrakt, som begränsade dess rätt till utfraktning till en viss kvantitet. Vi kunna läsa i handlingarna, hurusom, då detta kontrakt skrefs, dåvarande statsministern och dåvarande departementschefen ouppphörligen inpräntade, att det icke gällde mera än 1,200,000 ton utfraktning, och att bolaget icke hade rätt att taga en enda ton där-

utförver, utan att staten då skulle få bestämma fraktsatser och för öfrigt tillgodose sina intressen. Det var inom ramen af denna siffra, 1,200,000 ton, spekulationen rörde sig. Däröfver var egendomen värdelös utan bistånd af staten, som äger järnvägen. Det hela är sålunda en ren affärsfråga, och det har icke det ringaste med äganderätten att göra, hvilket pris staten sätter på sin medverkan, och hvilka synpunkter den vill för sin och nationens skull göra gällande.

Felet — ty det finnes bestämdt ett fel — ligger däri, att man är så ytterligt klarsynt för enskilda intressen, men däremot svagsynt för det, som gäller det stora allmänna intresset. Det har gått därefter, att det i vårt land vuxit upp en *stat i staten*; ty annorlunda kan man icke karakterisera det stora bolag, hvars egendom det här är fråga om, och hvars brukanderätt det nu skall bestämmas öfver. Det svenska statsbegreppet har blifvit illa klämdt och skamfiladt mellan individualistiska synpunkter under senare tider. Då hände sig i fjol höstas, att regeringen trädde fram och satte en gräns för det stora bolagets individualistiska intressen. Detta väckte allmän öfverraskning. Något sådant hade man aldrig väntat af en svensk regering. Staten vore ju till för att hjälpa de privata intressena att komma fram; att den skulle ha ett eget intresse i detta vimmel af privata intressen, det var något alldeles nytt. Regeringens uppträdande vållade stor glädje för många i landet, som känna behovet af statssynpunktens förstärkande, och jag kan icke underlåta att å deras vägnar uttala ett offentligt tack till de män i denna regering, som beredde oss den glädjen. Efter den dagen hade man dock väntat ett annat resultat, än det vi i dag fått se, hvartill jag nu strax skall komma.

Man kan få höra — dock mera man och man emellan än i det offentliga ordet — att det här är fråga om att *misshandla* bolaget! Detta är emellertid att alldeles ställa saken på hufvudet, såvida man nämligen menar Grängesbergsbolaget. Men visserligen finnes det ett bolag, som har verkliga skäl att känna sig misshandladt, och det är det, som äger Svappavaara. Det har redan talats mycket därom i dag. Det förefaller mig först och främst mycket egendomligt, att man icke drog fram järnvägen förbi det bolagets egendom, utan undvek den med en krök, änskönt på den vägen finnas byar, hvilket icke finnes på den väg, som man valde. Vidare är det egendomligt, att efter 1901 års riksdagsförhandlingar bolaget alltjämt får vänta på sin koncession. Men mest egendomligt förefaller det, att bolagets rätt icke mera kunnat göra sig gällande hos regeringen i dessa dagar. Det är nämligen upplyst och tills vidare icke motsagdt, att bolagets tur till utfraktning inträder *närmast efter* Grängesbergsbolagets *enligt 1898 års kontrakt*. Då man alltså från statsrådsbankens främsta plats i dag fått höra, att Kungl. Maj:t icke kan göra

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

något för Svappavaara, ber jag få framhålla, att af riksgränsbanans trafikförmåga ännu icke mera är upptaget än, som kräfves för att frakta 1,200,000 ton; det framgår af riksdagshandlingarna 1901, att det härnäst är Svappavaarabolaget, som skall inträda i trafiken; Kungl. Maj:t kan således mycket väl hjälpa, genom att låta de stora privata intressena *i tur och ordning* komma fram. Det är ju förklarligt, att man icke är känslig för Svappavaarabolagets rätt, om man däri endast ser ett hinder för det andra bolaget och det nu föreslagna kontraktet. Jag hoppas dock, att Riksdagen skall utan sådan förutfattad mening taga hänsyn till hvad billigheten — om också icke juridisk rätt — kräfver.

Då det vidare talats om »det stora hålet i Svappavaara», borde det icke undandolts, att detta hål kan rymma stora rikedomar. Det finnes stora hål äfven i Grängesberg, och dock innehåller det stora värden. Hvad angår Svappavaara, får man icke glömma eller förtiga, att denna fyndighet endast har en ringa del ofvan markens yta — 13,000,000 ton eller så — men att den väsentligaste delen ligger under jorden. Och jag tänker, att om man beräknat den malm mängden så, som man beräknat Kirunamalmen, skall det godt bli hundra miljoner ton och mera därtill.

Här har med mycken kraft framhållits, att en undersökning af bergen aldrig kan så anordnas, att den kan tillfredsställa alla. Är det då för mycket begärtdt, att i denna riksviktiga angelägenhet mera än *en* person får hafva det afgörande omdömet? Då det gäller mindre viktiga frågor — eller frågor af sådan natur som den nu föreliggande om »regeringsrätten» — må man kunna nöja sig med en enda sakkunnig, men när det gäller en så stor fråga som denna, där *fackmännen äro fördelade i tvenne läger och landet i sin helhet är deladt i två motsatta uppfattningar*, då bör man icke gå så till väga. Här ligga redan på kammarens bord fem olika motioner, som begära en undersökning på vanligt sätt. Vi tillsätta kommittéer för minsta sak; det är mera än förvånande, att man icke önskar låta *denna* angelägenhet röna samma behandling.

Vi kunna icke tro, att man blott genom att vandra på Kirunas rygg kan få klart för sig, att det finnes malm till 300 meters djup under sjöns yta, och vi kunna icke heller slå oss till ro med hoppet, att blott man »knogar» på, så finner man malm i det oändliga. Ty äfven vi vilja hålla oss till fakta. I de redan gjorda borrhålen ha vi sett mycket annat än malm; och det är icke motsagdt, att den magnetiska nålen verkligen reagerar för annat än brytvärd malm.

Vore det nu så — jag upprepar hvad jag nyss nämnde — att blott en och annan fackman »fronderade» i fråga om malm-tillgången, då vore det naturligt, om en kraftig öfvertygelse på

majoritetens sida gjorde sig bestämmande. Men det förhåller sig icke så, utan här stå två bestämda uppfattningar gentemot hvarandra, och tviflarne äro sannerligen icke färre eller af lägre rang än de troende.

Nog finner jag det för min obetydliga del bättre under sådana omständigheter att söka *sammanföra* meningar än att *undertrycka* dem och att vänta med ett afgörande, tills åsikterna fått jämka ihop sig inför fakta. Det blotta faktum, att meningarna ännu gå så starkt isär, är för mig ett skäl till uppskof, som jag tror skulle gälla hvarje annan fråga — där icke dimman låge öfver oss.

Det har nämnts, att vi redan haft lång tid för att fundera på saken, alldenstund detta förslag egentligen icke vore något annat än fjolårets. Detta tyckes mig emellertid vara ett alltför blygsamt underskattande af de förtjänster, nuvarande regering inlagt i fråga om denna angelägenhet, och hvilka ingen kan värdera mera än jag, såsom min motion intygar. Vi stå nu inför en fullkomligt ny sortering af synpunkterna, som det kräfver sin tid att göra sig förtrogen med. Två månader kunna synas vara en lång tid — timmar kunna också bli långa — men inför historien är det en synnerligen kort tid. Jag kan alltså icke finna, att vi haft en nog lång beredsetid. Det är nog icke heller utredningar, som äro vår största fara. I allmänhet är det nog så, att en annan fara lurar på vårt svenska folk i stora frågor. Vi sågo det senast i unionsfrågans sista stadium. Man hittade då på ett nytt ord: »unionsleda». Det ordet säger mycket: vi hade blifvit så trötta på saken, att vi till sist togo snart sagdt hvilken lösning som helst. Jag är rädd, att äfven denna fråga nu kommit in i ledans tecken, en »Kirunaleda». Men spåren förskräcka, jag tror icke det vore nyttigt, om man fattade beslut under en sådan trötthet.

Det är ju tydligt, att viljekraftiga naturer ha svårt att vänta, sedan de efter allvarliga ansträngningar kommit till en ärlig öfvertygelse. Och jag må säga, att det är en glädje att se den friskhet och käckhet, som nu tagit bo hos Sveriges regering. Men allt på sin plats. Det är icke med käckhet, man skrifver kontrakt och lagar. Käckhet kräfves i handlingens ögonblick. Vid lagstiftning, vid kontraktaftal, när det gäller diplomatiska förhandlingar — då är det icke courage, som fordras i främsta rummet, utan eftertanke och besinning.

När vi så komma till den andra frågan, frågan om järnförädlingens möjligheter, då finna vi visserligen också eftertanke och besinning. Då är synpunkten fullständigt en annan.

Denna fråga ter sig för den, som icke gör anspråk på att vara fackman, men som söker att sätta sig in i saken och rådfråga fackmännen, alldeles lik den förra om malmmängden. Det finnes fackmän och många fackmän i vårt land, som bestämdt

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

tro på möjligheten af en inhemsk järnförädling i stor stil. Jag har bevis i min hand. Jag kan icke underlåta att nämna, att man på sina håll förklarar, att hvad som utgör det största hindret för en järnförädling i denna stund är — malmexportintresset. Det har framkommit bestämd antydning om, att man från exportintresserad håll rent af *motarbetat järnförädlingsintresset*. Släppa vi malmexporten fri, heter det, så döda vi järnförädlingsindustrien. Det är alltså intet i vår nuvarande situation och marknads beskaffenhet, som med nödvändighet skulle omöjliggöra en järnförädling, men det ligger i vår egen hand att omöjliggöra den genom att ensidigt gynna malmexporten!

Jag är i tillfälle att omnämna, att en uppfinning, som låtit mycket tala om sig på sista tiden och som skulle kunna bli af ingripande betydelse för malmproblemet, nu hotar att gå till utlandet, därför att man anser, att det icke finnes möjlighet att arbeta fram den här i landet. Det är med svidande hjärta man åter och åter ser framstående svenska män, som lagt in hela sin själ i arbetet på tekniska uppfinningar och därmed på landets framtid, tvingas i landsflykt, därför att det icke finnes luft under vingarna för dem i hemlandet.

Nu är det alldeles klart, att jag icke kan stå här och säga, att malmproblemet redan är löst. Jag kunde ju naturligtvis här demonstrera mina sakkunniges åsikter, lägga fram deras skäl och på det sättet kanske imponera. Men jag anser här som förut, att det blotta faktum, att meningarna äro så bestämdt olika hos personer, som man icke kan fränkänna fackkunskap, i och för sig är ett bestämdt skäl för att icke bestämna sin mening. Något skäl att uppgifva vår dröm om en stor järnförädlingsindustri har jag åtminstone icke kunnat finna i de långa utredningar, som sett dagen i en här utkommande morgontidning under en bekant och aktad vetenskaplig signatur, som måhända utöfvat inflytande på en och annan. Det torde vara tämligen klart, att jag icke vill underskatta vetenskapliga undersökningars betydelse. Vetenskapen måste vi hafva med i alla praktiska frågor, så långt de låta sig vetenskapligt undersökas, d. v. s. så långt de äro åtkomliga för vetenskapens hjälpmedel, t. ex. när det gäller att borra ned hål i ett malmsberg för att därigenom få vetskap, om malmstocken går till ett visst djup. Men i den praktiska politiken har vetenskapen sin tydliga begränsning, ty vetenskapen i gammal mening kan endast bygga på samlad erfarenhet af hvad som varit, men politiken måste räkna med utvecklingens egen förmåga att förändra världen. Det finnes en öfverklökhet, en lärdom från Salamanca, som alltid kommer fram i vetenskapens namn, där det finnes en Kolumbitanke. Då Göta kanal skulle byggas, visade den sig; likaså då våra stambanor skulle byggas. Det är den, som nu gör halt och front mot Inlandsbanan: därför att vi hittills icke

ägt förutsättningar för att en sådan bana skulle kunna lefva, skall den följaktligen i framtiden icke heller kunna lefva! Det är densamma, som vänder sig mot tanken på en stor inhemsk järnindustri med det argumentet, att en sådan industri förutsätter en stor inhemsk marknad, och att vi icke ha någon sådan marknad. Man synes tro, att vårt invånareantal af 5 miljoner människor skall stå stilla, under det att industrien växer! Men folkmängden växer samtidigt med industrien och med densamma den inhemska marknaden. Det ena betingar det andra.

Det är på samma vetenskapliga håll, som man helst synes vilja exportera Kiruna hel ut i världen. Är det icke förnufvigare, säger man, att sälja malmen nu än om hundra år, då man icke känner priset? Man resonerar, som om det icke finnes någon annan användning för malm — svensk malm nämligen — än export. Det är som brände Kiruna i skinnet! Bort med berget så fort som möjligt!

Jag har icke den tro, som kan försätta berg och malm utan undersökning 300 meter djupt under Luossajärvis yta, men jag har tron på möjligheten af en storindustri i vårt land, ty denna tro innebär i själfva verket *tron på vårt folks förmåga att utnyttja de naturtillgångar*, som det fått. Och denna tro vill jag behålla. Man säger, att detta är drömmar. Därtill vill jag svara: vi kunna icke lefva utan drömmar. Vi skola ingalunda lefva *på* drömmar. Men ett folk kan icke blifva sundt och starkt, icke gå emot en stor framtid utan drömmar. Det är det nedslående och bedröfliga i vår tid, att vi icke synas ha möjlighet kvar att drömma något stort om vårt land. Men den, som söker att komma nationens drömmar till lifs, gör sig saker till det-samma som den, som söker taga religionen från den enskilde. Vi måste hafva något annat, som bär upp oss, än det rent enskilda intresset för stunden. Häri tror jag den djupaste grunden ligger till, att vi måste reagera mot ett förslag, om hvilket finnes anledning att tro, att det siktar *emot* dessa drömmar och denna framtid.

Nu säger visserligen herr statsministern, att den ökning, som här är fråga om, är alldeles för ringa för att ha någon betydelse. Jag måste däremot ställa fackmännens på andra sidan omdömen, som nyligen framhållits. Men jag vill tillägga två synpunkter af objektiv karaktär. Den första är: först nu ha vi trädt in i mera intima handelsförbindelser med en stormakt, hvilka förbindelser endast småningom kunna göra sig gällande. Den andra är, att om vi fortsätta med denna trafik, som här i dag är meningen att börja — nämligen vår ekonomiska politiks läggande på *råvaruexportlinjen* i stället för *industrilinen* — så kan man vara förvissad om, att det icke skall sluta med det som i dag begäres, ty precis samma skäl, som nu anföras för en mindre export, skola en annan gång gälla lika mycket och hafva samma kraft, då det rör sig om en större export.

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Det är därför jag begärt åtminstone så mycket som en säkerhetsventil mot den ohejdade exporten. Jag har velat anbringa den, där den lämpligen bort anbringas, så nämligen, att bolaget själft får intresse af industrien. Ty får bolaget så stor export, som nu är fråga om, och möjlighet beredes för en ännu större, då skall det, efter min tro, icke finna den ringaste uträkning i att arbeta på den industriella linjen. Men till och med Svappavaarabolaget, som icke har anledning att glädja sig åt statsmakternas — åtminstone icke åt regeringens — nåd, har erbjudit 100,000 ton till brytningspris för förädling inom landet. Är det för mycket begärtdt, att ett bolag, hvars omsättningsmöjlighet nu skulle ökas till kanske 35 à 40 miljoner, skulle på samma sätt tillmötesgå landet och bjuda den inhemska marknaden bättre villkor, än det har ute i marknaden?

Men, säger utskottet, detta är icke »klok politik». Ja, det finnes olika slags klok politik. Det finnes en snålhet, som bedrar visheten, och det finnes en stundens politik, som långa år få gälda. Utskottet anser det icke vara klok politik, om dessa betänkligheter »finge utgöra hinder för tillgodogörandet af landets naturtillgångar». Det har jag heller icke ifrågasatt; jag har endast ansett, att de borde utgöra hinder för antagande af föreliggande Kungl. Maj:ts proposition med alla dess detaljer i oförändradt skick; det är något annat än att uppstapla hinder för tillgodogörandet af landets naturtillgångar. Den motion, som jag framlagt, rekommenderar samma siffra för bolagets export i år, som det skulle få efter den kungl. propositionen. Den ställer i sikte samma exportkvantitet, samma slutmål om ett år, då vi borde hunnit utföra utredningarna. Sålunda är den, enligt min uppfattning och afsikt, en hand, fullkomligt ärligt och uppriktigt räckt mot det stora bolaget, endast med vissa förbehåll, som synas mig å statens och framtidens vägnar nödvändigt böra fordras.

Men gifvetvis finnes en olikhet mellan mig och utskottet, då jag ser, huru utskottet motiverat sitt afslag å motionen från stockholmsbänken. Orkar staten icke med inlösen, säger man, så låta vi Kiruna betala med malm. Så enkel är saken. Man hackar sönder Kiruna för att betala Kiruna. Jag minnes från 60- och 70-talen, under de goda skogsprisernas tid, en person, som köpte egendomar och högg ned skog för att betala den gamla skogen med den nya egendomens skog. Där han gått fram, var det som en skogsbrand hade följt i hans spår. Det synes mig vara en sådan politik, som statsutskottet här rekommenderar. Jag kan tillägga, att han slutade med bankrutt.

Äfvenledes måste det förvåna mig, att man har i samma utskottsbetänkande gjort en jämförelse med England och sagt: »Lika litet som England funnit det vara med sina intressen förenligt att förbjuda export af stenkol för att icke gifva näring åt

den konkurrens, för hvilken detta lands industri är utsatt från främmande länder, lika litet synes det hvad vårt land angår vara fog för att af liknande hänsyn förhindra en järnmalmsexport.»

Alla jämförelser halta, men denna tror jag snubblar och faller i kull, om man tar på den lite närmare. Ty hvad är egentligen annat sagdt därmed än detta: *lika litet som den rike behöfver spara, lika litet behöfver den fattige spara!* Hvarför skall icke den fattige få slösa, när rikeman slösar?

Eller vet man icke, att England är den rikaste makt i Europa, dit hvarje år inströmma öfver 1,000 miljoner kronor bara i räntor och utdelningar på i utlandet placeradt kapital? Vet man icke, att England har en mansålder, ja, kanske ett halft sekel, haft så godt som monopol på handel och industri? Kan man förvåna sig öfver, att ett sådant land, under sådana förhållanden, alltjämt kan låta sådant slöseri komma sig till last? Men för öfrigt torde det icke vara obekant, att i själfva England numera höjts starka röster mot denna politik, och detta just med hänsyn till att man lägger vapen i händerna på en konkurrensmäktig industri. Alltså, medan England själf — det stora och mäktiga England — börjar besinna sig, skulle *vi* börja på att tillämpa en sådan politik, som England kunde följa på höjden af makt och rikedom! Detta är väl ändå icke en upplysande eller rimlig jämförelse.

Det kommer ännu en sak till, och det är, att Englands export af råvaror i alla händelser spelar en så liten roll i Englands hela handelsomsättning. Äfven efter dess uppsving på senare tider torde råvarorna icke taga mer än 20 % mot 80 % af exporten, medan de för 25 år sedan voro 10 % gentemot 90 %. England utför alltså alltjämt fabrikat till alldeles öfvervägande del.

Nu är det visserligen nyss sagdt af samme vetenskapsman, hvilken jag för en stund sedan antydde, att det rätta är att byta råvara mot råvara. Jag vill därvid anmärka, att detta innehåller en sanning endast under förutsättning, att man *äfven byter fabrikat mot fabrikat*. Det är icke jämnt spel, om den ena staten säljer råvaror allena till en annan stat, som betalar med både råvara och fabrikat. Nu föra vi redan i marknaden en öfvervikt på råvarusidan, från våra skogar. Skola vi ytterligare öka denna öfvervikt med råvaran järnmalm utan att tilllika stärka vårt konto af exporterade fabrikat? Då får ju vårt land, vårt samhälle till sist en fullkomlig *kolonityp*. Ty koloni är det land, som utför råvaror, men kulturland är det, som förädlar dem. Skola vi verkligen arbeta på den linjen, att ett gammalt kulturland som vårt, som har de yppersta ingenjörer och tekniker i världen och äfven arbetare — om de vilja arbeta — att ett sådant land skall få en så primitiv typ inom handelsvärlden!

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

Men detta vore icke bara *skam*, utan också *skada*. Man har gjort mycken affär utaf den vinst, som skulle komma det allmänna till del genom malmexporten. Jag vill icke förneka betydelsen af kapitalbildning hos enskilde medborgare; jag förstår väl kapitalets nödvändighet, och aldrig skall jag blanda min röst med deras, som kalla kapitalet en ren fiende till arbetet. Men man kan dock ej undgå att säga, att de, hvilka exportpolitiken i främsta rummet gagnar, äro några få personer, som veterligen icke förut befinna sig i torftiga omständigheter. Den gör rikeman ännu rikare. Industripolitiken gör också rikeman rikare och framkallar kapital i landet, men på samma gång föder den en så ofantligt mycket större befolkning. Och vi, som tro, att vårt lands politiska uppkomst måste baseras på befolkningspolitik — i syfte att fylla våra öde rum med allt större folkmängd och sålunda skaffa folket stegrad maktkänsla och därmed större själfaktning — vi måste reagera mot allt, som hotar att hindra eller hejda utvecklingen på den senare linjen.

Min motion har nu gått ut på att acceptera regeringens förslag såsom grundval, i tacksamt erkännande af det arbete, som regeringen här har nedlagt, och den energi, den utan tvifvel behöft använda på sin uppgift. Sålunda skulle det stora bolaget redan under detta år få börja sin ökade export. Men motionen har velat förutsätta så mycket intresse hos detsamma — om det finnes, att statsmakterna detta verkligen kräfva — som att det icke ville släcka det ljus i dimman, som många af landets söner tycka sig finna i hoppet om en stor järnförädlingsindustri. Medan bolaget med ena handen kastade ut malmen i marknaden, borde det alltså med den andra hjälpa till att få malm förädlad inom det egna landet.

Detta är den tanke, som motionen innehåller. Den innebär således icke detsamma som den engelska parlamentspraxis, då man föreslår att uppskjuta en viss fråga »this day six months», det vill säga i verkligheten för alltid; den vill ett uppskof till en bestämd tid, nämligen nästa riksdag. Hvad skulle vi riskera på detta uppskof? Jag har verkligen ännu icke fått klart för mig, hvaruti den stora faran skulle ligga, då jag nämligen har stadigt i sikte den utomordentliga vinst, som skulle tillfalla den andra parten. Det är för mig ofattligt, att denna skulle kunna vidtaga något steg, hvarigenom den äfventyrade både kontraktet och allmänhetens sympatier. Det konsortium, som man talat om, är, såvidt jag vet, bundet att hålla samman till 1910. Men den öfverenskommelse, jag föreslår, skulle ske 1908.

Däremot synes det mig vara en verklig risk, som herr statsministern ställde i utsikt, då han förklarade sig personligen, om jag fattade honom rätt, förhindrad att vidare upptaga saken. Jag hoppas dock, att herr statsministern, då han om några dagar går att med samma ledighet och glädtighet lösa rösträttsfrågan,

efteråt icke skall tveka att också eventuellt taga upp Kirunafrågan — kanske då också med mera aktning för, eller åtminstone mera aktgifvande på, andras olika uppfattning.

Slutligen vill jag säga ett ord om det ansvar, som jag känner här. Det är ju icke mycket, ty det är ju blott $\frac{1}{230}$ af kammarens. Men det synes mig hvila ett särskildt ansvar öfver oss alla, hela den generation, som varit med om den 7 juni 1905. Borde icke *vi* vara mer än vanligt sparsamma om allt hvad vårt land äger af rika verkligheter och rikare möjligheter? Borde icke vi i tvifvelaktiga fall hellre tveka än riskera att afhända oss något genom för stor raskhet i beslut? Det står för mig som det högsta af all politisk plikt att icke *lämna landet fattigare ur våra händer, än vi togo emot detsamma*. Denna plikt har vår generation redan en gång måst svika. Unionen var dock egentligen blott en yttre betäckning. Med industrien från Kiruna skulle vi kunna sätta en tum till vår egen längd som nation. Skola vi riskera äfven detta och sålunda måhända göra landet fattigare två gånger under samma generation? Det är det ansvaret, jag för min del känner djupast i denna stund.

Herr talman! Jag ber att tills vidare få yrka bifall till min motion.

Herr Kronlund: Herr talman! Jag har blifvit uppkallad närmast af en norrlandsrepresentants yttrande i fråga om Svappavaarabolaget. Jag vill därvid erinra, i motsats mot honom, att då Riksdagen 1901 tillät eller förklarade sig oförhindrad att medgifva den ifrågasatta koncessionen, var det under förutsättning, bland annat, att de 1,200,000 ton, som Kirunabolaget hade rätt att frakta, icke skulle vara förhindrade utaf malmfrakterna från Svappavaara och således ingalunda såsom herr Svensson i Bondön och såsom herr Branting tycktes förutsätta, nämligen att Svappavaarabolaget skulle hafva förmånsrätt näst efter Kirunabolagets 1,200,000 ton. Det är tvärtom alldeles uppenbart, att Riksdagen och Kungl. Maj:t, då de förklarade, att banan skulle öppnas för allmän trafik, förutsatte, att alla skulle hafva lika rätt. Nu är det ju så, att denna bana har en begränsad transportförmåga, och då det gäller flera trafikanter, kan naturligtvis denna transport icke ordnas på annat sätt, än att det fastställes en viss grund för hvars och ens transporträtt. För bestämmande af denna grund finnes det, synes det mig, icke något annat än just malm-tillgången hos de olika bolagen. Det är ju, såsom herr statsministern sade på förmiddagen, så, att om Svappavaarabolaget, såsom ju rättvisligen borde ske, skulle hafva samma rätt som Kirunabolaget att frakta malm, dess årliga kvantitet skulle gå på ett par hundra tusen ton. Och det är just för att träffa ett sådant aftal, som Kungl. Maj:t har erbjudit Svappavaarabolagets förespråkare och ledande män att med regeringen uppgöra ett

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.

(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

aftal. Ty det är ju alldeles gifvet, att innan koncession å banan beviljas måste bestämd öfverenskommelse vara uppgjord rörande den malmkvantitet, som Svappavaarabolaget skall frakta. Detta bolag tyckes emellertid icke nöja sig med den malmkvantitet, som rättvisligen borde tillkomma det att frakta, utan att döma af alla de olika skrivelser, som ingått till Kungl. Maj:t, synes bolaget fordra en än större kvantitet. Och det är just mot detta, mot denna fordran på en mycket större kvantitet i förhållande till malmkvantiteten i Svappavaarabolaget, som regeringen har reagerat. Och detta med rätta. Ingen kan liffigare önska och vara mera angelägen än jag, att denna bana kommer till stånd, synnerligast som därigenom skulle ernås mycken nytta och gagn för staten. Men innan denna koncession beviljas, måste, som sagdt, en ordentlig och definitiv uppgörelse vara träffad i fråga om de malmkvantiteter, som skola fraktas på banan.

Jag ber sedermera att få öfvergå till några yttranden, som herr Lindhagen m. fl. fälde. Det skulle blifva en egendomlig, lindrig art af äganderätt, som herr Lindhagen synes vilja gifva ifrågarande bolag, närmast liknande en koncession på vissa år. Jag får då göra herr Lindhagen uppmärksam på, att den enskilda företagsamheten har, med stöd af gällande lag, förvärfvat sig äganderätten till dessa malmfält, och såsom en ytterligare bekräftelse på denna äganderätt har staten, då den hembjödts att lösa till sig, för ett billigt pris, äganderätten till dessa malmfält, förklarat sig icke vilja begagna denna lösningsrätt. Nu säger herr Branting, att ifall en bolagsstämma skulle kunna motsätta sig och svara nej till af honom förordade uppgörelse, vore detta närmast att anse såsom ett nästan rättslöshetens tillstånd. Ja, jag för min del får, i motsats till honom, säga, att jag tycker, att det är ett uttryck för rättssäkerheten i vårt land, då staten vill akta och hålla äganderätten i helgd. Och jag hoppas, att den tid kommer att dröja länge, tills dess de hårda händer, hvarom han talade, skulle läggas på den enskilda företagsamheten och på den enskilda äganderätten. Men då man går att bestämma sig i denna fråga, måste man göra klart för sig, att reservationen här gäller ett afslag på hela saken — gäller frågans fall.

Det är nog icke, som herr Branting säger; och man får väl lita på de uppgifter, som lämnats här, särskildt af herr statsministern. Det är dock icke blott ett skrämskott af bolaget, då det förklarat sig icke kunna acceptera denna begränsning af lösesumman; och likaväl som herr Branting nyss erkände lojaliteten gentemot staten hos de män, som ledt bolaget, likaväl äro dessa män berättigade att bli trodda på sitt ord.

Det yttrades af den näst föregående talaren: Hvad är risken af ett afslag, ett uppskof? Jo, mina herrar, det ha vi sett förut, det förelåg i Andra Kammaren år 1903 en motion af herr Lindhagen, herr Biesert, Ivan Svensson, undertecknad m. fl., i

hvilken vi föreslogo, att staten skulle inlösa detta bolags tillgångar eller aktiemajoriteten i bolaget för ett belopp af, jag tror, 22 miljoner kronor, hvilket pris de ledande männen i bolaget under hand hade förklarat sig villiga att acceptera. Det var på yrkande af den store sparsamhetsvän, hvilken man nu återfinner bland de tre reservanterna, som detta förslag föll i Andra Kammaren; och det föll under åberopande af att Riksdagen icke skulle kunna vara samlad en eller annan vecka längre. Jag tror, mina herrar, att vi mer än en gång fått ångra, att vi icke offrat dessa veckor på denna stora fråga; och jag är öfvertygad, att ju längre det dröjes med denna frågas lösning, desto kostbarare blir det för staten.

Det säges af dem, som stå på reservanternas sida: ja, om bolaget icke vill gå in på denna begränsning, låt oss då bli kvar på status quo; och låt oss ej medgifva bolaget att frakta mer än de 1,200,000 ton, hvarom kontraktet handlar. Då skall jag be att något litet få klargöra mina åsikter angående detta kontrakt. Genom detta kontrakt har bolaget förbundit sig att betala 3,8 % royalty om året till banans förräntning och amortering, mot det att staten tillåter bolaget att å banan frakta 1,200,000 ton malm om året. Kungl. Maj:t har på samma gång förklarat banan öppen för allmän trafik, d. v. s. att i fråga om hvad som belöper utöfver dessa 1,200,000 ton bolaget blir likställt med hvarje annan svensk trafikant.

När man vill uppställa ett förbud för ett bolag att frakta ytterligare malm, tro herrarna, att ett sådant fraktförbud i längden kan uppehållas? Jag tror för min del, och det af många skäl, att det icke kan upprätthållas. För det första kunna vi af rent ekonomiska skäl icke upprätthålla detsamma, därför att landet så väl behöfver dessa fraktinkomster, som det kan draga af en sådan rörelse. Vidare hafva vi en annan sida af saken att beakta, den nämligen, att ju mera kännedomen om dessa malmfälts stora värde och betydelse har vuxit, ju mera hafva desamma framstått som en värdefull faktor i de stora ländernas industri, och ju mera hafva de också indragits i utlandets handelspolitiska intressen. Särskildt af denna senare grund tror jag icke, att vi i längden kunna gentemot de utländska konsumenterna upprätthålla detta fraktförbud, och detta så mycket mindre, som vi måste erkänna, att vi ej kunna motivera det på annat sätt än därmed, att vi vilja begagna det som ett medel att afvinna bolaget dess tillgångar till minsta möjliga pris.

För öfrigt, äfven om vi kunna upprätthålla detta fraktförbud, har verkliga svenska staten råd under nuvarande förhållanden, då vi se statsutgifterna växa med svindlande fart, då vi se handelsbalansen bli allt sämre och se penningknappheten växa i vårt land, har svenska staten råd att afstå från dessa inkomster, som genom det förevarande kontraktet komme att

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

ökas med nära 2 miljoner kr. i årlig royalty och med 10 miljoner kr. i årliga fraktafgifter? Dessutom få vi icke glömma de inkomster, som skulle inflyta genom malmförsäljningen, och hvaraf största och väsentligaste delen ju ändock kommer staten och landet till godo i form af skatter och arbetslöner och dylikt. Hafva vi verkligen råd att afstå allt detta? Jag tror, att denna hushållning, som nu förordas af så många, är en stor misshushållning, ity att vi låna i utlandet mot hög ränta och under tiden låta våra egna naturliga tillgångar ligga räntelösa.

Herr vice talmannen uttalade farhågor för att efter de 25 årens förlopp och sedan förräntning och amortering af lösesumman blifvit godtgjorda, af Kirunafälten icke skulle återstå stort annat än ett hål. Jo, mina herrar, det är dock två hundra miljoner ton malm ofvan mark, ofvan sjöns yta, i bolagets egna utmål. Dessutom finnes ju en stor mängd utmål, jag tror 42 stycken, i hvilka staten och bolaget äro hälftendelägare. Dessutom finnas under sjöns nivå tvåhundra femtio miljoner ton malm. Kan man då säga, att någon verklig fara för ett ruinerande af dessa malmfält förefinnes, om man uttager 75 miljoner ton malm åt bolaget och dessutom, låt oss säga, 75 eller 90 miljoner åt staten i afbetalning på dessa. Jag tror sannerligen, att vi här göra klokt i att söka få så stora direkta fördelar som möjligt. Den allvarligaste och den betydelsefullaste synpunkten på hela denna fråga är, att staten får medbestämmanderätt i bolaget, får en viss bestämmanderätt, om icke i allt, så åtminstone delvis, i bolagets angelägenheter.

Jag begagnar nu tillfället att rätta en uppgift, som jag hörde en representant på norrbottensbankarna anföra. Han gjorde det uttalandet, att Grängesbergsaktierna skulle kunna säljas på utländska händer, något, som icke skulle vara förhållandet med Svappavaaraaktierna. Jag vill göra herrarna uppmärksamma på att enligt de ändringar, som 1903 gjordes i bolagsordningen, och som återfinnas i det exemplar af bolagsordningen, som jag just nyss fick genom herr statsministern, det står alldeles uttryckligen föreskrifvet, att icke några aktier få öfvergå i utländska händer; således en bestämmelse af alldeles samma art som den, hvilken finnes i Luossavaara—Kirunavaara-bolagets bolagsordning.

Jag skall ej säga något vidare, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Broström: Herr talman! Jag vill endast yttra några få ord för att korrigera ett yttrande, som under debatten fälldes af herr Nordström. Han sade, att det ligger en gifven orättvisa uti det förhållandet, att svenska ångare så föga användas i malmtrafik, och han förmenade, att till och med de fartyg, som gå under svensk flagg, i verkligheten äro utländsk, jag tror han

sade, engelsk egendom. I denna fråga tror jag mig äga någon sakkännedom, och jag anser därför nödvändigt att här betona, att de svenska fartyg, som äro engagerade i den svenska malmtraden, äro lika god svensk egendom, som öfver hufvud taget svenska ångfartyg kunna vara.

Vi hafva ju det så i vårt land, att den alldeles öfvervägande delen af den svenska handelsflottan är uti realiteten svensk egendom. Vål gifves det ett fåtal ångare, som segla under svensk flagg, men hvilka delvis skötas från utländsk ort, förnämligast från några engelska hamnar, men de äro i förhållande till det hela en obetydlighet; och ehuru jag måste säga, att ett sådant sakernas tillstånd icke är vidare önskvärdt, så innebär det dock icke någon olycka i egentlig mening. Ty det förhåller sig ju dock så, att en utländsk kapitalist, som nedlägger penningar i ett fartyg, som skall sättas under svensk flagg, får låta fartyget underkasta sig svensk lagstiftning, får använda svenskt befäl och svensk besättning; och detta innebär naturligtvis för vårt land en viss ekonomisk vinning.

Rörande det intresse, som den svenska sjöfarten har i malmexporten, har det sin betydelse att äfven därom göra ett meddelande. För en 10 å 12 år sedan, när vår malmexport var väsentligt mindre än hvad nu är förhållandet, då hade den svenska sjöfarten en mycket ringa andel i densamma. Jag skall tillåta mig att här inför kammaren meddela några siffror, som jag hopsamlade vid skrivandet af en uppsats för en tidskrift. År 1895 ombesörjdes malmexporten från Luleå och Oxelösund medelst svenska fartyg till en omfattning af endast 73,000 ton, under det att 1905 de svenska fartygens andel uti malmexporten från Luleå och Oxelösund — samt från Narvik, som då hade tillkommit — utgjorde ej mindre än 1,236,320 ton. Som herrarna därutaf finna, är det mer än en tiofaldig mångdubbling; och i verkligheten är den svenska sjöfartens andel i den svenska malmexporten nu omkring 15 gånger så stor som för ett tiotal år sedan. Hvad detta har för betydelse för vår sjöfart, behöfver jag icke här för herrarna förklara; men det är ju uppenbart, att, med en sådan tendens hos den svenska sjöfarten att taga del i den svenska malmexporten, en ökning af denna export skall för det svenska sjöfartslifvet vara af den allra största betydelse.

Jag vill också betona, att denna ökade andel, som den svenska sjöfarten tagit i malmexporten, den har den tagit icke på grund af några särskilda förmåner, som bereds den, utan den har tillvunnit sig densamma uteslutande genom sin ökade konkurrensförmåga. Det är alltså genom den sundaste art af utveckling, genom egen inneboende kraft och utvecklingsförmåga, som den svenska handelsflottan nu intager det främsta rummet bland dem, som ombesörja malmexporten från vårt land.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

Då jag emellertid har ordet, så anser jag det nödvändigt att precisera min ställning till själfva hufvudfrågan. Jag skall endast göra det med ett par ord, enär jag icke tvekar att lämna min röst till regeringsförslaget. Jag kan väl förstå, att, då staten sitter inne med rätten att begränsa exporten på banan från Kiruna till en miljon tvåhundra tusen ton om året, den ej gör mer än sin skyldighet, då den begär betydande förmåner, när denna export skall utökas. Men jag kan ej följa dem, som, då det med staten skall underhandlas om villkoren för ett eventuellt öfvertagande af malmfyndigheterna, anse, att man kan ställa den säljande parten utom spelet, ty om än här har proklamerats jordägarnes rätt att taga halfva fyndigheten — och den har genomförts med en ganska stark konsekvens — så synes det mig dock, att, om staten efter en viss period därjämte vill förbehålla sig rätten att inköpa den andra hälften, den ej bör betaga säljaren rätten att vara med vid bestämmandet af värdet af det köpta, då försäljningen skall ske. Väl skulle jag önska, att en eller annan punkt i förslaget hade haft en något annorlunda lydelse, och jag har äfven enskildt uttalat min kritik därvidlag, men det är ju, som äfven herr statsministern anmärkt i förmiddags, alldeles tydligt, att det är otänkbart, att vid ett kontrakt af så stor omfattning som det föreliggande hvarje riksdagsman skall känna sig tillfredsställd med hvarje enskild detalj. Jag tror därför, att när staten har nått det stora målet, så får man låta betänksamheten inför en eller annan mindre detalj falla, och det är därför, som jag utan tvekan gifver min röst för regeringens förslag.

Häruti instämde herr *Svensson* i Skyllberg.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag skulle nog kunna instämma med den siste talaren däruti, att äfven jag kunde önska någon punkt i det föreliggande förslaget ändrad. Och särskildt kan jag icke neka till, att jag vid jämförelse mellan 1906 och 1907 års förslag finner en fördel i det förra, som icke återfinnes i det senare, nämligen den, att staten kunde, om jag så får uttrycka mig, fullständigt sitta med armarne i kors och ändå vid en viss tidpunkt erhålla det hela. Men då, såsom jag fullt erkänner, i vissa andra delar det nu föreliggande kontraktsförslaget erbjuder företräden, ganska afsevärda företräden framför förra årets, kan jag dock ej låta den antydda betänkligheten leda mig till att afstyrka eller icke gifva min röst åt det nu föreliggande förslaget.

Jag skall försöka att till bemötande upptaga ett och annat af hvad här under öfverläggningen yttrats, särskildt därför att i denna öfverläggning förekommit uttalanden, hvilka till sin innebörd sträcka sig mycket långt utöfver denna sak, så stor

den än är. Man har talat om de stora uppoffringar, som staten skulle göra, och man har till och med — åtminstone gäller detta talare af en mera lyrisk flykt — icke tvekat att tala om det ytterligt rättslösa och värnlösa tillstånd, i hvilket staten befinner sig i förhållande till det fruktansvärda bolaget, som sitter och skrifver lagar för oss. Jag har fåfängt sökt efter dessa »stora uppoffringar», som staten förmenas skola göra genom att ingå på kontraktsförslaget. Icke synes det mig vara någon stor uppoffring, att staten för en viss framtid skulle afsäga sig frestelsen till rofbeskattning. Att afsäga sig möjligheten att fullfölja en process, som från början varit högst omotiverad — och jag fruktar, att vi måste säga, att detta dock är ett lindrigt uttryck — det kan ej heller vara någon synnerlig uppoffring. Och att för en viss tidsperiod medgifva en fixerad frakttaxa men, väl att märka, med en synnerligen bra tilltagen garanterad minimalafkastning, det synes mig ej heller vara någon uppoffring att tala om. I fråga om exporttullen förstår jag, att många måste hafva en annan uppfattning än jag måhända på den grund, att de i allmänhet stå på en helt annan ståndpunkt i tullfrågor. Efter min åsikt vore det rent af osundt, ifall man skulle draga sig för att reglera en stor inhemsk näring af den anledning, att man vill behålla ett sådant vapen uti ett handelspolitiskt mellanvarande till andra näringars fördel. Jag tror, att, ifall man inslår på en sådan princip i närings- och handelspolitiken, man till slut kommer till så orimliga resultat och till ett sådant virrvarr af försök att på ett kombineradt sätt tillgodose olika intressen, att man ej kan upprätthålla det systemet.

Så återstår detta så mycket omtalade medgifvande åt bolaget att exportera vida mer än den förut kontraherade mängden af 1,200,000 ton. Beträffande denna sak fäster jag mig vid hvad herr Kjellén uti sitt yttrande sade: »egendomen är ju värdelös utan statens medverkan, staten måste således äga rätt att sätta hvad pris den vill för sin medverkan». Ja, jag skulle vilja ändra det därhän, att staten obestriddigen äger *makt* att sätta hvad pris den vill för sin medverkan, men det är väl ej alldeles detsamma att äga en makt som att anse sig äga rätt att hur som helst, om det så vore till det yttersta, utnyttja denna makt. Om vi tänka oss in i åtskilliga fall af det privata rättslifvet, så tror jag, att den ärade talaren skall finna många jämförelsepunkter. Han kan t. ex. tänka på ett sådant fall, att en person, som har en egendom, ombedes af en granne, hvilken för att föra sina industriella alster till en hamn ovillkorligen behöfver en väg genom den förres område att anlägga en dylik väg. Låt oss nu antaga, att denna väg kan anläggas öfver en fullständigt obegagnad och fullständigt onyttig del af den förres egendom. Den skadar honom således ej i ringaste mån, men han har naturligtvis ändå makt att sätta hvilket pris som helst

*Ang. vissa
malmsfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

på sin medverkan till, att den andre kan utföra sina alster. Jag tror emellertid icke, att man skulle anse den person, som till det yttersta begagnade sig af denna sin makt, som en person, med hvilken man i allmänhet ville hafva att göra i handel och vandel, utan jag tror fastmera, att man skulle anse, att en dylik person vore mera, än hvad man anser vara normalt och riktigt, mån om sin egen fördel. Det är i själfva verket, tror jag, sådana hänsyn, som föranledt oss att vid denna Riksdag bifalla ett förslag, däruti det stadgas, att gamla servituter kunna under vissa förhållanden och villkor på laglig väg upphävas. Man anser nämligen icke, att den, som är ägare af en fastighet, hvilken tjänas af ett sådant servitut, hör äga att utpressa hvad som helst, oaktadt det numera icke är till någon den ringaste nytta för honom. För öfrigt, om bolaget vinner en stor fördel genom att få exportera mera malm, så vinner ju staten också en stor fördel redan därigenom, att den får en stor inkomst af sin järnväg.

Då jag nämnde herr Kjellén, så ville jag beträffande hans motion endast be att för min del få säga, att jag icke kan instämma i de allmänna principer, som han där uppställt, då han, som ju i hela denna sak utgår från och med utomordentlig ifver förfäktar nödvändigheten af järnindustriens befrämjande, och som anser, att detta skall gå för sig genom att hindra exporten, säger: »En affär kan och skall endast drifvas efter affärssynpunkter; och det vore ur affärssynpunkt orimligt att engagera sig i vidtutseende osäkra spekulationer, då man har den säkra, stora vinsten så godt som i handen. Hvem ger sig ut på skattegräfvarens äfventyr, då guldfloden rinner förbi ens fötter?» Det synes mig, som om herr Kjellén genom detta bildspråk, under hvilket man ju fullt förstår meningen, i själfva verket vederlägger sig själf, ty icke kan det väl egentligen vara en försiktig politik att uppmuntra folk att gifva sig ut på skattegräfvareäfventyr och att engagera sig i vidtutseende osäkra företag? Jag föreställer mig, att i hvad staten skall medverka till affärlifvet bör den ej göra det på annat sätt än genom att uppmuntra sådana företag, som man kan anse vara solida. Nu tror jag för min del, att om en tid kommer, då ett järnverk i stor skala här i Sverige blir ett solidt företag, då kommer det också till stånd, men förrän detta sker, skulle jag för min del ej vilja skicka någon, hvem det vara månde, ut på sådana skattegräfvareäfventyr.

Herr Branting hade ett anförande i förmiddags, där han åberopade professor Odelstierna och syntes mig, om jag så får säga, med mycket triumferande ton framhålla, att denne på det allra skarpaste hade uppträdt mot en sådan tanke, som att någon nu skulle kunna säga, att om 25 år nettovinsten per ton af järnmalm skulle kunna belöpa sig till allenast 3 kronor. Ja, jag får

säga, att jag har aldrig inbillat mig, att någon person skulle i det fallet hafva sagt något, som behöfver vederläggas. Jag kan för min del ej fatta, huru någon skulle vilja påstå — och jag har ej heller sett, att någon gjort det — att man skulle kunna beräkna, att denna nettovinst i en framtid skulle belöpa sig endast till 3 kronor. Men jag anser, att det väl vore alldeles ofantligt lyckligt, om den stege mycket högre än till 3 kronor. Herr Brantings hela resonemang synes gå ut på, att i fall man bara kunde få klart, att denna nettovinst kunde stiga till fyra, fem, sex, tio kronor, hur mycket som helst, skulle också ögonen öppnas, så att man skulle se, hvilket oerhördt farligt företag man ger sig in på. Jag kan icke förstå, att det är något farligt företag man ger sig in på, ty det är alldeles klart, att för hvar krona per ton, som nettovinsten ökas, kommer statens vinst af detta företag att stiga. Må man väl komma ihåg, att staten nu får hälften, och den andra hälften kan den lösa, icke efter en fix summa, utan efter värdering. Den hälften behöfver staten således aldrig lösa högre än den är värd vid tidpunkten för inlösen. Den andra hälften få vi till skänks, och det måtte väl då vara alldeles tydligt, att för oss det är en ofantlig fördel, om den hälft vi få till skänks kommer att stiga, om det så vore aldrig så mycket.

Men herr Branting har den åsikten, att den kan stiga till belopp, som gör den andra hälften praktiskt oåtkomlig, omöjlig att lösa. Ja, såsom detta aftal är ordnadt, är det för mig mycket svårt att fatta en sådan tankegång. Jag har hört, att en af våra allra skarpaste och skickligaste finansmän yttrat, att om icke statsmakterna kunde vid tiden för inlösen ordna denna sak, så måste det vara därför att de vore nog olyckliga att vid den tiden ha till finansminister en alldeles underhaltig person. Det synes ju ock vara ganska påtagligt, att eftersom den ena hälften ovillkorligen efter matematikens regler är lika mycket värd som den andra, så bör man väl, då de stiga samtidigt, kunna säga, att ju högre beloppet för lösen stiger, dess högre stiger ock det värde, på hvilket vi kunna räkna för att finansera detta belopp.

Jag har icke kunnat ansluta mig till den tanken, att man borde fixera detta belopp, vare sig på det sätt herr Branting i sin motion föreslagit eller så som reservanterna ha förordadt. Efter min uppfattning ligger det någonting fullkomligt förnuftigt, riktigt och rättvist i att ett inlösningspris bestämmes efter värdet af den sak, som skall inlösas, vid tidpunkten för inlösningsen. Jag har tillika svårt att förstå, hur man skall kunna begära, att en kontrahent skall kunna vara med om att fixera beloppet för en inlösning, som sker flera tiotal år efter tidpunkten för öfverenskommelsen. Låt oss betänka, mina herrar, att järnprisets höjd då beror alldeles icke blott på tillgång och efterfrågan på järn, utan den kan ock bero på, att det enorma värdefall på

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

pengar och däraf följande prishöjning på varor till följd af ständigt ökad guldtilförsel, för hvilket vi varit utsatta nu i många år, kommer att alltjämt fortfara. Är det rättvist och billigt att fixera ett belopp för inlösen om 25 år till 140 eller 150 miljoner, oaktadt man mycket väl kan tänka sig, att t. ex. 200 miljoner vid den tidpunkten, på grund af de skäl jag påpekat, kunna vara af precis samma värde som 140 eller 150 miljoner äro nu?

Nu är det nog så, att olikheten mellan vissa af de talare, som uppträdt mot regeringsförslaget, och mig med flera kamrater, som uppträdt för detsamma, bottnar i en högst betydande olikhet i principiell uppfattning. Vi ha för vår del svårt att förstå sådana yttranden, som t. ex. det herr Branting fällt i sin motion, att man kan vara »frikostig», som han säger. Ja, det är ju icke så svårt att vara frikostig, tycka vi, då man får till skänks hälften af den kolossalaste förmögenhet, som någonsin funnits i detta rike. Han anförde i sitt yttrande några ord, som Adolf Hedin en gång har fällt. Jag tror för min del icke, att han med rätta kunde åberopa dessa ord i detta sammanhang. Orden fälldes med anledning däraf, att lagutskottet afstyrkt en motion om skyldighet för sågverksbolagen i Norrland och Dalarna att underhålla sina jordbruksfastigheter, därför att det skulle stå i strid mot principerna för enskild äganderätt att ålägga en dylik skyldighet. Orden lyda: »Liksom om denna i någon tid eller något land varit oinskränkt. Och liksom om individens naturliga äganderätt vore jämförlig med bolagens äganderätt, bolagens, som äro skapelser af statens lagstiftning, en lagstiftning, som privilegierat dem. Utskottet begriper icke heller skillnaden mellan äganderätten till denna rock och äganderätten till en del af det geografiska territorium, som utgör den första förutsättningen för tillvaron af vår politiska organisation, för vårt samhälles ordnande såsom stat.» Såvidt jag förstår, innehåller detta yttrande i det sammanhang, hvori det fälldes, ingenting annat än att äganderätten till jord kan med afseende på själfva utöfningen inskränkas med hänsyn till det allmännas fordringar, på det sätt som man t. ex. har gjort — kanske var det på det herr Branting syftade — i skogsvårdslagstiftningen och på vissa andra områden och som man kanske är på väg att göra på flera. Men detta måtte väl icke på något sätt innebära, att Hedin skulle sagt eller gifvit anledning att tro, att han i detta fall menat, att staten hade någon rätt att efter sitt godtycke säga, hur mycket bolaget har att behålla eller icke af sin egendom.

Herr Branting hotade oss. Han sade, att det kommer kanske folk med hårdare händer här och i fall vi nu skulle drista att bifalla detta aftal, så torde det kunna hända, att dessa hårdare händer icke vidare komma att bry sig om detsamma, utan ställa till på helt annat sätt, då det icke blir fråga om några tiotal miljoner, eller hur det var han menade, åt bolaget. Ja, det är

ju möjligt; man kan ju aldrig veta hvad som inträffar. Men för det första förefaller det mig, som om vi väl icke ha någon anledning till att fatta våra beslut eller till att rätta våra åsikter efter någon oviss föreställning om dessa hårdare händer, som här uti Riksdagen efter herr Brantings åsikt skola komma att uppträda. Och för det andra tror jag, att det icke är något oriktigt, om man profeterar för herr Branting, att i fall dessa komma att uppträda, då komma de nog icke blott att bryta det aftal, som svenska staten har ingått med dessa bolag, utan de komma nog, dessa hårda händer, att riktas äfven mot mycket, mycket smärre egendomar än dessa, som här äro i fråga.

Det är tydligt och uttryckligt sagdt af vissa talare, att bolaget icke har någon verklig äganderätt till sin egendom. Jag har i det fallet en alldeles annan uppfattning. För det första kan jag absolut icke godkänna herr Lindhagens besynnerliga och jag vågar säga, fantastiska, uppfattning, att Riksdagen, då den begränsade exporten till 1,200,000 ton, skulle ha menat att säga, att därutöfver har bolaget ingen äganderätt. Det inlät sig icke Riksdagen i allra ringaste måtto på att säga och kunde alldeles icke säga. Nej, visst har bolaget en fullständig och klar äganderätt efter den positiva lagen, som jag tycker, att herr Lindhagen icke borde precis helt och hållet förkasta, eftersom han åtminstone tio till tolf gånger om året upprepar sitt valspråk: Land skall med lag byggas. Men för det andra vågar jag påstå, att detta bolags äganderätt är, om jag så får uttrycka mig, en särdeles moraliskt fin och solid äganderätt. Herr Branting anförde i sitt yttrande ett uttryck, som jag hört förut, att man icke skall tillåta bolaget att sofva sig till en värdeökning. Jag undrar, hvem det är som har sofvit här. Är det bolaget, som trädde emellan vaket och friskt och tog på sig själf risken och skaffade sig denna egendom och därigenom gjorde staten, den sofvande staten, en ovärderlig tjänst, eller är det icke snarare statsmakterna, som i detta fall ha slumrat så pass grundligt, att de sannerligen icke ha något skäl att nu utkasta sådana beskyllningar mot bolaget? Då man handlat på det sättet, som bolaget den gången gjorde, så förefaller det mig, som om staten vid sina förhandlingar med det bolaget sannerligen bör respektera en viss gräns, utöfver hvilket statens förvärfsbegär icke må gå.

Jag är synnerligen intresserad för att en ordentlig uppgörelse skall komma till stånd, men jag vågar säga, att i fall denna uppgörelse skulle förvandlas rent utaf till en utpressning från statens sida mot bolaget, då anser jag det vara någonting i allra högsta grad skadligt, ja, som skulle medföra en så stor skada, att den icke kan på något sätt uppvägas af den ekonomiska nytta man möjligtvis — det vet jag icke — skulle kunna tillpressa sig.

Jag yrkar bifall, herr talman, till utskottets förslag.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Palme, Hedenstierna, friherre Bonde, Lundell, Röing, Anderson* i Hasselbol, *Forsberg, Lundström, Biesèrt, Neiglick, friherre Silfverschiöld, Karlsson* i Göteborg, *Camitz, Centerwall, Emthén, Hagström, Jonsson* i Lycksele, *Zindahl, Söderberg* i Hobborn, *Hammarström, Olsson* i See, *Gustafsson* i Sjögesta, *Lovén, Jeansson* i Kalmar, *Danielsson, Hjärne, Nydal, Hansson* och *Bromée* i Billsta.

Herr Thorsson: Efter de lifliga bravorop och instämmanden, som kommit den föregående talaren till del, kan det måhända synas förmätet att yttra sig i en så vidtgående fråga som denna. Den ärade talaren anförde, att staten har sofvit, och synes nu vilja häfda, att staten bör vidkännas konsekvenserna därpå. Han gjorde hvad på honom ankom för att staten verkligen skulle få taga konsekvenserna af sin sömn. Jag ger honom fullständigt rätt i, att staten en längre tid sofvit, under det att de privata intressena med en synbar vakenhet slagit under sig hvad som borde tillhöra staten. Så långt äro vi sålunda ense. Men vi skilja oss därutinnan, att vi, som icke vilja låta staten fortfarande utöfva nattväktartjänst utan fordra, att staten skall bevaka sitt intresse, vilja bifalla reservationen, som utgör en hållhake för att staten icke såsom ett straff för sin sömn skall gå miste om stora värden. Jag förmodar, att de ärade talare, som den siste högt ärade talaren vände sig mot, skola ingå i närmare svaromål.

Jag begärde ordet egentligen med anledning af herr Kronlunds yttrande. Det förefaller mig vara en mycket mager uppfattning han förde till torgs, när han pläderade för, att vi skulle taga utskottets utlåtande och Kungl. Maj:ts förslag till uppgörelse i denna fråga, på det att vår malm skulle blifva känd i utlandet. Det synes mig, som om utlänningarna kände till det värde, som ligger i våra malmer, utan att vi för den skull behöfva fatta vare sig det ena eller det andra beslutet. En ny synpunkt, som han ville göra gällande, var den, att vi skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag och statsutskottets utlåtande därför att vi därigenom komme att skapa arbetsmöjligheter för ett betydligt större antal arbetare. Jag vill icke förneka, att detta skulle komma att ske, men jag tror icke det lyckas herr Kronlund bevisa, att ett bifall till reservanternas förslag skulle innebära en minskning i möjligheten till större arbetsförtjänst för Sveriges arbetare. Det har häfdats den uppfattningen, att ett bifall till reservanternas förslag skulle vara liktydigt med att stjälpå hela frågan; jag för min del betviflar detta. Jag hyser den uppfattningen, att om Andra Kammaren bifaller reservanternas förslag skall det ett annat år blifva möjligt att få en för staten lycklig uppgörelse i denna fråga till stånd. Jag kan naturligtvis icke gifva mig till att tvista med de lärda lagtolkarne om hvad som kan vara

absolut rätt. De skola gärna få tumla om i lagparagraferna, så mycket de vilja. Jag har såsom arbetare en uppfattning, hvilken, synes det mig, äfven bör kunna göra anspråk på att få göra sig hörd under debatten i denna fråga. De naturtillgångar, vi äga, anser jag det vara vår skyldighet så hushålla med, att äfven efterkommande generationer kunna få någonting att existera af. Detta synes mig vara en lika bärkraftig uppfattning som den rättsåskådning, hvilken den siste talaren gjorde sig så starkt till målsman för. Det synes mig, att, då vi här skrida till afgörande angående så stora nationella värden, rörande hvilka vi icke kunna bedöma vare sig deras möjligheter eller på hvad sätt vår nation i framtiden kan komma att utnyttja dem, under sådana omständigheter och med sådana framtidsperspektiv synes det mig, att Riksdagen bör tänka på saken något litet, innan den biträder Kungl. Maj:ts proposition. Jag för min del skall dock villigt erkänna, att denna proposition, som kommit från det konservativa hållet, har många fördelar, som den nyss uppträdande liberalismens väktare under föregående år icke kunnat leta upp, och jag vill således gifva den konservativa regeringen det erkännandet, att den i högre mått än den liberala lyckats tillvarataga statens intressen och att den konservativa regeringen visat sig vara mera frigjord från Manchesterteorierna än den föregående regeringschefen var. Det har så många gånger talats om, att Sveriges skogar hafva slösats bort genom att lagstiftarne icke varit nog vaksamma att tillgodose det allmännas intresse. Ur denna handtering, synes det mig, kunna vi hämta så stor lärdom, att vi böra vara försiktiga, och denna försiktighet bör bjuda oss att icke afhända oss de vapen vi nu hafva till att hindra en för staten förmånlig öfverenskommelse med bolaget. Här förefaller det mig, som om det vore en part, hvilken hänvänder sig till den andra parten och säger: vill ni under vissa gifna omständigheter och inom en viss tidrymd gifva oss de och de beräknade fördelarne? Den andra parten har då i sin hand att svara, huruvida han vill antaga eller förkasta anbudet. Bolaget begär nu att få öka sin malmtransport från 1,200,000 ton till 3,300,000 ton ifrån ett malmberg. Uti en sådan ökning i malmexporten ligger obetingadt en stor fördel för bolaget, och tvifvelsutan hade icke bolaget gått med på den redan gjorda öfverenskommelsen med regeringen utan att förut hafva räknat ut, att den skulle kunna, som man säger, vara på grön kvist. Jag hyser den uppfattningen, att vi såsom representanter för svenska staten böra i första hand tillgodose statens intresse och först i andra rummet de privatkapitalistiska funderingarna. Då jag sätter statens intresse i första rummet, torde sålunda ingen människa kunna förtänka mig, om jag åtminstone fordrar, att vi, då vi nu skola åstadkomma en uppgörelse med denna privatkapitalistiska institution,

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

må kunna öfverskåda den lösesumma, vi skola förpliktiga staten att utbetala till bolaget, när den slutliga likvideringen skall ske. Det är icke riktigt, när man säger, att detta är att trampa rätten under fötterna. Ty då bolaget får tillbaka allt hvad det tillsatt och därpå ränta på ränta, synes det mig, att staten handlat fullt riktigt och honett mot bolaget. Om jag icke missminner mig, var det någon som sade: hvem garanterar, att icke priset är under 3 kronor om 25 år? Ja, skulle situationen blifva sådan, att malmen sjunker i pris under dessa 25 år, så att den icke lämnar en nettovinst af 3 kronor, förlorar bolaget icke ett öre mera om reservanternas förslag antoges än om Kungl. Maj:ts förslag bifallits. Bolaget får i sådant fall full ersättning för det värde malmen betingar om 35 år. Skulle på grund af sådana tillstötande förhållanden, som detta bolag icke är herre öfver, utan hvilka äro en följd af en hel rad andra omständigheter, malmpriset stiga i mycket högre grad än hvad som här antydts, kan jag icke se, att malmbolaget därigenom blifvit orättvist behandladt, då det blifvit garanteradt en maximivinst, som enligt regeringens beräkningar skulle vara normal för den tiden. Det är min lifliga uppfattning, att vi i denna fråga böra se på statens intresse, och äfven om man, herr talman, söker med godtköpsfraser tala om den hårda hand, som en gång om 25 år kan komma, lär väl icke, mänskligt att döma, statens intresse vara liktydigt med privatkapitalisternas intresse. Till staten böra räknas flera grupper än de stora bolagens aktieägare, äfven öfriga samhällsgrupper få göra anspråk att räknas dit. Det är dessa senares intresse vi också skola bevaka i detta ögonblick, det finnes möjlighet att ur dessa naturtillgångar i framtiden till statskassan föra afsevärda belopp, och därigenom bespara den skattedragande mängden att ur sin direkta arbetsförtjänst fylla statskassans oerhördt stora behof. För hvarje dag som går ökas statskassans kraf på de skattedragande medborgarne, och i samma mån som statskassans behof ställer kraf på medborgarnes offervillighet är det lagstiftarens skyldighet se till, att de naturtillgångar som finnas i högsta möjliga mån och i statens intresse tillgodogöras, så att det blir möjligt för den fattigare delen af folket att draga sig fram i detta land. Med hänsyn till dessa omständigheter synes det mig, att vi handla fullt ansvarsfullt och att vi kunna svara för både nutid och framtid, om vi rösta på den reservation, som åtföljer statsutskottets utlåtande, till hvilken jag, herr talman, tillåter mig yrka bifall.

Herr Branting: Herr talman! Herr Lindhagen yttrade för en stund sedan från denna plats, att vi, som här intaga olika ståndpunkter, ha i våra åskådningar en sådan grundskilnad, att vi knappast förstå hvarandra och att det på visst sätt är lönlöst, att vi söka tala med hvarandra. Men det förhåller

sig nog så, att äfven om det icke lyckas oss att här öfvertyga hvarandra, är det dock icke lönlöst, att de skarpa skiljaktigheter, som förefinnas mellan de olika åskådningar, som här kämpa, med all klarhet komma fram.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Ur den synpunkten är jag herr Staaff tacksam för den ohöljda klarhet, med hvilken han visat, hvarhän den liberalism leder, hvares talan han här har fört. Jag ber att såsom en kvintessens af hans anförande få framhålla den jämförelse, som han här gjorde, och hvarmed han ansåg sig ha på ett slående sätt tillbakavisat alla statssocialistiska irrläror, när han nämligen framställde den frågan: hur skulle man bedöma den granne, hvilken har ett stycke mark, som för honom är värdelöst, men hvilken icke vill öfver denna sin mark släppa fram en annan granne, som önskar utnyttja de värden, han tilläfventyrs kan äga å sin mark? Ja, det är ett tydligt exempel på skiljaktigheten mellan våra åskådningar. För herr Staaff och de med honom instämmande och liktänkande rundt om vårt land är det stora mäktiga bolaget däruppe den ena grannen; staten, representanten för nationen, är ingenting annat än den andra grannen, och dessa två äro här jämlika och underhandla med hvarandra såsom två privatindivider uti samhället. Han ser det alls icke så, att den ena tilläfventyrs skulle vara blott en del af den andra, att den ena skulle vara blott något, som existerar tack vare den andra och som har sin rätt till existens och hela sin tillvaro begränsad i och med de behof och de kraf, som samhället under sin fortgående utveckling kan uppställa. Det är denna skarpa skiljaktighet, hvori våra olika uppfattningar ytterst bottna, och jag är, såsom jag redan sagt, tacksam för, att den i denna debatts sista timme med sådan klarhet kommit fram.

I samma åskådning bottnar också det betraktelsesätt, där herr Staaff betecknade hvad han kallade »frestelsen till rofbeskattning» af detta bolag såsom någonting, som det verkliga icke var svårt för staten att afstå ifrån. Hvad är då denna »frestelse till rofbeskattning», afklädd detta vackra omhölje? Jo, det, som vi här skola afstå, är rätten för svenska Riksdagen att i grundlagsenlig ordning bestämma, att gälla, för detta bolag lika såväl som för andra, en viss progressiv skala för inkomstskatts utgående och äfven för skatter i allmänhet. Det förekom i fjolårets af herr Staaff framlagda förslag, liksom det äfven förekommer i det förslag, som nu är framlagdt af hans efterträdare såsom statsminister, en bestämmelse om, att det icke skall för detta bolag under *några* förhållanden, äfven om det kommer upp till fullkomligt svindlande stora vinster, gälla en högre progression vid skatts utgående, än hvad man i aftalet närmare angifvit. I herr Staaffs förslag var gränsen härvidlag fixerad till en och en half miljoner kronors inkomst, men i det

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

nu framlagda förslaget är den förbättringen vidtagen, att bolaget skall vara likställt med det högst beskattade bankbolag inom landet. Således, om Riksdagen skulle finna skäligt att ytterligare öka progressionen vid bolags beskattning — vi veta ju, hvilka intressen och hvilka starka intressen som stå emot något sådant — men om en dylik fruktansvärd eventualitet skulle inträffa, så afskära vi genom antagandet af det föreliggande förslaget för följande Riksdagar deras grundlagsenliga rätt att låta ett sådant beslut gälla äfven nu ifrågavarande bolag. Man kan naturligtvis i någon mån reflektera på en sådan eftergift, när den kompenseras af andra stora fördelar. I all synnerhet då det är anledning att antaga, att det stora bolagskomplex, som det nu är fråga om, icke kommer att bli det enda, utan att vi nog få se trustväsendet på flera områden i vårt land och då med motsvarande jätteinkomster, så innebär detta förslag en förbättring, och därför kan man ju — säger jag — reflektera på att göra denna eftergift. Men sannerligen jag hade väntat att få höra denna eftergift karakteriserad så, att man afstod från frestelsen att pålägga en »rofbeskattning!»

Herr Staaff talade äfven om en annan stor eftergift, som vi här skola göra, nämligen med afseende å exporttullen, hvilken vi också skulle afstå ifrån gentemot bolaget för den tid, som aftalet skulle gälla. Han karakteriserade denna exporttull såsom den där utan vidare borde afföras från dagordningen, såsom en »osund» företeelse. Jag vill blott erinra om, huru förhållandena ställde sig i England för icke många år sedan, när detta land just fann sig föranlåtet att lägga exporttull å sin stenkol för att sålunda betäcka en del af kostnaderna för sin krigföring i Sydafrike, på det att icke dessa skulle allt för mycket och allt för tungt vältras öfver på den skattdragande befolkningen. Kunna de af eder, mina herrar, som nu vilja, att vi skola så lättvindigt släppa ifrån oss detta vapen, verkligen garantera, att vi under de närmaste 25 åren icke kunna komma i en liknande situation? Och skulle icke då folkets röst ganska enstämmigt säga: det vore dock synnerligen väl, om vi hade den möjligheten att af den malmström, som nu går ut ur vårt land, taga i form af exporttull en ytterligare hjälp till statskassan i trånga tider. Och denna hjälp kanske skulle blifva större, än hvad herrarne nu förutsätta. Jag tror icke, att man har rätt att så lättvindigt som med tal om »osund» företeelse vara med om den stora eftergift, som staten härvid skulle göra, om den ginge in på det nu föreslagna aftalet, och sålunda släppa ifrån sig ett vapen, som är mycket värddt, alldeles fränsedt hvad det betyder i blifvande tullförhandlingar.

Det yttrades äfven af herr Staaff, att min tankegång här vore besynnerlig, därför att om det kunde visas, att det nu uppgifna priset, 3 kronor per ton malm, icke alls motsvarade

verkliga förhållandet, utan att i själfva verket priset per ton skulle i en framtid vara mycket större, vore detta ju endast en anledning till glädje; det innebure endast, att statens andel, statens hälft i företaget blefve så mycket mera värd. Alldeles samma tankegång utvecklades för öfrigt af herr statsministern på förmiddagen. Jag vill gentemot ett sådant betraktelsesätt blott hänvisa till dessa enkla ord i min motion: »Man må icke heller invända, att, om malmpriset stiger, statens hälft i berget blir desto mera värdefull. Detta är sant, men det skaffar icke öfver den andra hälften. Tvärtom blir det då en stark anledning att fortsätta med det hälftenbruk, som då ger staten goda årliga vinster, men till priset af en fortsatt monopolställning för en grupp aktieägare, hvilkas aktier blifvit för värdefulla att kunna af staten utlösas.»

Det är där, som skon klämmer. Herr Staaff och de med honom liktänkande konstatera: så mycket bättre, om malmpriset stiger, statens hälft blir då så mycket mera värdefull. Men de säga ingenting om *den andra hälften*, hvilken fortfarande befinner sig i en grupp enskildas ägo; de säga icke, att den också blir så mycket mera värdefull, utan de säga endast, att en dylik stegring i malmpriset är dem en källa till tillfredsställelse och glädje. Jag missunnar dem på intet sätt densamma, men de, som i likhet med mig ha den uppfattningen, att det här ändå ytterst gäller en af staten bortskänkt egendom, en egendom, öfver hvilken en viss generation omöjligen kan ha haft förfoganderätt för all framtid, de kunna dock icke vara likgiltiga för, att vi här skulle genom bifall till det framlagda förslaget monopolisera en grupp kapitalister och gifva deras besittning af denna egendom ett värde af svindlande miljoner, så att staten sedan icke kan inlösa denna egendom.

Nu säger gentemot detta herr Staaff, att han talat med en framstående finansman, som sagt: naturligtvis, om statens andel där uppe i malmfälten är så mycket värd eller rättare blir så mycket värd, som man möjligen här kan förutsätta, ja, då skall det vara en synnerligen dålig finansminister, som icke med tillhjälp af statens hälft i grufvorna kan ordna den operationen, att staten kommer i besittning af äfven den andra hälften. Ja, det tror jag visst icke är någon konst att under sådana förhållanden få kredit för ett stort statslån — jag höll på att säga: på hur mycket som helst — med hvilket bolagets hälft kan utlösas och som sedan kan betalas med den beräknade vinsten. Men hvart komma vi då? Jo, då komma vi till, att lösesumman icke blott skall gälla de 75,000,000 ton, om hvilka det varit tal, utan enligt en af de planer, som statsutskottet framlagt, skulle därtill ytterligare komma 90,000,000 ton, eller, enligt en annan plan, ett därmed ungefär likvärdigt belopp, som skulle tagas ur detta berg, för att staten skulle kunna lösa till sig det hela.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

Och detta skulle ske, under det att malmpriset stiger och stiger och det kanske icke finnes någon gräns eller något tak, hvar- under vi stanna. Men under hela tiden flyter alltjämt en flod af guld in åt denna monopoliserade krets. Då komma vi tillbaka till det, som herr Staaff i inledningen till sitt anförande mycket riktigt framhöll såsom den svaga punkten i regeringsförslaget, nämligen just detta, att man där icke gjort den *fullständiga* inlösningsen till en hufvudsak, medan däremot herr Staaffs förslag, med alla sina brister för öfrigt, dock hade den förtjänsten, att det fixerade den kvantitet, som skulle tagas under de femtio åren, till 150 miljoner ton och fastslog att resten skulle tillfalla staten. Här ser det ut, som om man trots alla finansministrar och alla fyndiga finansoperationer skulle komma till ännu högre belopp i afseende å den malmkvantitet, som skulle tagas ur berget för att kunna göra den öfverflyttning från de enskilda till staten, som det här är fråga om — det ser ut, som man skulle komma till ännu högre belopp, säger jag, än det, för hvilket Andra Kammaren i fjol ryggade tillbaka, och det ser ut så, oaktadt i år noggrannare kalkyler och beräkningar föreligga, jämförda med dem, som förelågo i fjol, hvilka helt naturligt icke kunde vara uppgjorda med samma noggrannhet. Man hör nu egentligen icke talas om de där 775 miljonerna ton i Kiruna, utan nu har man kommit ned till 480 miljoner och, om man håller sig till hvad som ligger öfver sjöns yta, 200 miljoner ton, och af dessa äro de 150 eller 165 miljoner ton, hvilka nu skulle behövas till inlösen, en mycket afsevärd del.

Det sades upprepade gånger af herr Staaff, att den ena hälften, den som aftalet närmast gäller, får staten »till skänks». Jag undrar, *hvem* det är, som här får till skänks. Är det staten, som skulle få till skänks dessa värden, genom att den beviljar bolaget de stora förmåner, på hvilka det för närvarande icke kan göra någon som helst pockrätt gällande? Är det icke så, att i stället för att inskränka dessa förmåner staten med frikostig hand just *skänkt* bort åt den företagsamhet, hvars lof herr Staaff här sjunger, dessa värden, i förhoppning om att den skall kunna göra något af dem. Sedan, när företagsamheten visat, hvad den kan uträtta med dem, blir det tal om, hur man skall kunna återföra dem i nationens besittning och då gäller det en uppgörelse med hänsyn till hvad som är billigt, skäligt och riktigt. Det är en sådan billig uppgörelse, som enligt min mening innefattas i reservationen likasåväl som någonsin i Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Staaff anförde ett citat af Adolf Hedin, på hvilket jag anspelade, och han har visat mig vänligheten att lämna det-samma till mig. Jag vädjar till alla, som hörde honom uppläsa detsamma, om det icke ligger något, som är mycket mera be-

släktadt med den tankegång, som jag företräder, än med den, som herr Staaff gjorde gällande, i den satsen: »utskottet begriper icke heller skillnaden mellan äganderätten till denna rock och äganderätten till den del af det geografiska territoriet, som utgör den första förutsättningen för tillvaron af vår politiska organisation, för vårt samhälles ordnande såsom stat». Hvad vi här i kväll debattera gäller verkligen en förutsättning, om också icke för vår politiska organisation och för vår tillvaro som stat, så likväl för vår ekonomiska blomstring som stat. Här gäller det möjligheten att kunna öfverföra i samhällets besittning på, jag upprepar det, billiga villkor den starka ryggrad för en framtida ekonomisk uppblomstring, som de största järnmalmsförekommsterna i vårt land utgöra. Frågan är då, huruvida man icke kan säga, att just samma resonemang, som uppkallade Adolf Hedin till en protest mot, att äganderätten till hvad som då var i fråga skulle likställas med äganderätten till en rock, kan göras gällande äfven i fråga om dessa nationens tillhörigheter och skatter under jorden, hvarom det nu är fråga. Man har, såsom jag förut sagt, ingen rättighet att lämna ut äganderätten till dessa på samma obegränsade sätt, som man kan göra med ett lösöre.

»De hårda händerna» tillät jag mig här att tala om. Herr Staaff fattade det som en hotelse. Ja, jag skall icke tvista om ord. Jag menade, och det står jag för, att om vi lagstifta på ett sådant sätt, att vi ge en grupp kapitalister en monopolställning, ett privilegium att få hundratals miljoner för att staten skall kunna lösa till sig en egendom, som man allt mer och mer börjar att betrakta såsom en nationens tillhörighet, då inbjuda vi själfva dem, som komma efter oss, till att beträda den *reduktionens* väg, hvarpå vår historia förut icke är utan exempel. Det är ur den synpunkten, som jag för min del har tillåtit mig förorda, att vi icke skola gå en sådan de skarpa slitningarnas, de brutala motsättningarnas väg, utan att vi i stället skola söka att finna en uppgörelse, hvarmed bägge parterna billigtvis kunna förklara sig nöjda, en uppgörelse, som gifver bolaget under en lång framtid allt hvad det rimligen kan begära och mera därtill och som till sist affärdar det med en lösesumma, som går upp till tre och en half gånger det inbetalda kapitalet, men hvilken uppgörelse ändå icke å andra sidan till den grad lättsinnigt sätter statens intressen och samhällets och kommande generationers rätt på spel, att lösesumman kan springa upp snart sagdt huru högt som helst.

Jag tillbakavisar för öfrigt fullständigt den insinuation, som herr Staaff här gjorde, då han vädjade till och från sin synpunkt sedt sökte knyta samman bolagsintressena, de stora trusternas intressen, med de små egendomsbesittarnes intressen. Därom ha vi ofta talat i denna kammare, vi ha granskat den frågan ur olika synpunkter, och det är visst, att för dem, som representera

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

det svenska arbetet i dess olika skiftningar, såväl hemmansägare som arbetare, finnes det så ofantligt mycket gemensamt och sammanbindande, att icke är det värdt, att man försöker att i försvaret för de största storkapitalistiska intressen, som finnas i vårt land, spela på *den* strängen: hit till räddning för kapitalismen I alla, som han någonting att förlora, eljest komma arbetarnes hårda händer att taga ifrån eder det lilla, som i hafven!

Min partivän herr Thorsson har redan gifvit svar på den invändning, som herr Staaff gjorde, att man icke bör sofva sig till egendom och att det icke är rättvist att säga något dylikt gentemot detta bolag. Om här försummelse blifvit gjorda, så må vi dock komma ihåg, att sådant händt just i den stat, där de liberala manchestedoktrinernas förfäktare gjort sig gällande, där staten icke fått ge sig ut på det ekonomiska fältet, därför att man anser, att detta alldeles icke kunde ske på något förmanligt sätt, och där följaktligen hela utvecklingen har gått ut på att hindra staten från att skaffa sig lämpliga organ och större möjligheter att kunna utnyttja för det allmännas räkning de ekonomiska resurser som det allmänna äger. Vi äro förvisso icke solidariska med de åtgöranden, som i detta fall af staten förut vidtagits, och vi kunna godt göra oss urarfva till det slags statsbegrepp, som liberalismen företräder.

»En utpressning», yttrade till sist herr Staaff. Se, det är det, som han på inga villkor skulle vilja vara med om, en utpressning! Det ordet bör naglas fast, mina herrar, att det med största emfas kunnat framföras här, att det som föreslagits i reservationen är en utpressning emot bolaget. Det har här förut uppgifvits, att bolagets vinst skulle vara emellan 4 och 5 kronor per ton; jag vill icke gå så högt, jag håller mig till mellan 3 och 4 kronor — 3 kronor har ju regeringen själf räknat med. Med den ökade export, som detta förslag innebär, blir resultatet, såsom hvar och en förstår, att bolagets årliga nettovinst skulle komma att till en början uppgå till mellan 10 och 15 miljoner kronor, detta på ett kapital af c:a 40 miljoner kronor, alltså motsvarande ungefär en 25 à 30 procent. Under 25 år skulle en sådan vinst inflyta. Naturligtvis kan det finnas fluktuationer och kriser i det kapitalistiska samhället, då produktionen helt drager sig tillbaka, men sedan följa prosperitetstider, då produktionen flammar upp häftigare. Nu skulle staten under 25 år, man kan väl säga, garantera åt detta bolag att få en dylik vinst, och sedan skulle bolaget få en lösesumma, som skulle stanna vid 140 miljoner kronor eller tre och en half gånger det inbetalda kapitalet, och detta belopp skulle man icke få gå öfver. Att sålunda lämna 25 procent med öppen utsikt till långt större vinst under en lång följd af år och att sedan till sist eventuellt betala in aktiekapitalet tre och en half gånger, det har, därför

att bolaget fordrade, att man skulle betala ännu mera, — från en Riksdagens talarestol af ledaren för det liberala partiet betecknats såsom »en utpressning»! Det skall *konstateras* och det skall *minnas*.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Med herr Branting förenade sig herrar *Lindqvist, Lindley, Blomberg, Carlsson* i Malmberget och *Leksell*.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har för min del icke räknat ut, huru många gånger jag i Andra Kammaren, såsom herr Staaff synes gjort, förklarat, att land skall med lag byggas. Därmed syftade herr Staaff antagligen på en del af mina norrlandsförslag, som dock just afsågo ett angrepp i äganderätten. Det är tydligen så, som blifvit sagdt, att i botten af denna fråga finnas så många skiljaktiga meningar, att det icke lönar sig för deras förfäktare att resonera sinsemellan. Därför kan man också förstå, att herr Staaff drog så obestämda slutsatser af mitt anförande och framställde det i en så skef dager som möjligt. Det beror på, hvad man här menar med lag och icke lag. Enligt min mening är lag någonting, som åt nationens alla medlemmar i möjligaste mån bevarar för deras nödortft besittningen till landets naturrikedomar; hvad däremot strider måste enligt min uppfattning anses vara olag. Men, herr talman, det är i alla fall bra, när de klara linjerna komma fram och hvar och en framför sin åsikt sådan, som den i själfva verket är, och att hvad som icke hör samman skiljes åt.

När jag nu hörde herr Staaff hålla sitt anförande, framstod för mitt minne, hvad han en gång sade mig vid ett aftonplenum i det gamla riksdagshuset år 1897. Då voro både herr Staaff och jag gröngölingar här i Riksdagen, i all synnerhet jag som var nyvald. Det debatterades i Andra Kammaren frågan, huruvida man skulle bevilja ett anslag till undersökning af en statsbana Gellivare—Riksgränsen eller om det skulle öfverlätas åt enskilde att bygga denna bana. Jag höll då för min del ett anförande af ungefär samma innebörd som det jag här i dag hållit, och jag var då ännu skarpare än i dag, det försäkrar jag herrarne, i framhåfvandet af mina synpunkter. Sedan jag slutat, kom herr Staaff fram till mig och sade — jag minns det så tydligt — ungefär så. »Ja, det är verkligen så, som du säger.» Men tiderna förändras och vi med dem. Herr Staaff har lärt sig af lifvet, och jag, herr talman, skall icke försöka att räkna upp alla tillfällen, då herr Staaff hädanefter kommer att här i Riksdagen ytterligare inpränta den satsen: land skall med byråkratisk lag byggas.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Här ropas på proposition, och jag lofvar herrarne att icke länge uppehålla tiden.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

Utän att närmare ingå på de olika synpunkter, som de två näst föregående talarne här uttalat, vill jag endast säga, att jag håller före, att man väl under alla omständigheter bör respektera äganderätten, det må nu gälla bolag eller den enskilde, ty från borttagandet af bolagens äganderätt är icke lång väg till borttagandet af den enskildes äganderätt.

Jag håller därför äfven före, att man bör respektera bolagets rätt, ty därigenom får man kanske också en viss garanti gifven för att äganderätten till enskild egendom respekteras.

Jag har endast begärt ordet för att till protokollet tillkännagifva den ståndpunkt jag i frågan intager. Då hans excellens herr statsministern enligt min mening på ett synnerligen uttömmande sätt visat behöfvet af denna öfverenskommelse med bolaget, då vidare det icke finnes någon annan möjlighet att på ett fullt betryggande sätt hindra, att icke bolagets aktier i en framtid skola komma i utlänningars händer, än att staten blifver ägare först till den ena hälften af bolagets egendom och sedermera äfven till den andra hälften, och då slutligen, efter 25 år, således 1932, staten får fria händer att medelst exporttull och höjda frakttaxor kunna tvinga bolaget till rimliga villkor, synes mig alla skäl tala för att nu bifalla utskottets hemställan, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Sjö: Herr talman! Jag ber att få återtaga mitt förra yrkande och i stället förena mig med dem, som yrkat bifall till herr Fränckels med fleres reservation.

Herr Staaff: Herr talman! Jag skall icke allt för mycket taga tiden i anspråk, bland annat, för att icke än ytterligare skärpa den bild af en inom sig absolut söndrad stockholmsbänk, som kammaren redan har fått. Jag vill endast säga ett par ord med anledning af herr Brantings, men icke med anledning af Lindhagens anförande.

Hvad herr Brantings yttrande angår, om att jag, genom hvad jag sagt, helt och hållet skulle ha — jag kan icke citera hans yttrande riktigt ordagrannt — förkastat alla statssocialistiska synpunkter, kan jag icke gå in därpå. Det beror på, hvad man menar med statssocialism. Jag vill emellertid erkänna, att jag icke kan sträcka de statssocialistiska synpunkternas berättigande så långt, att jag skulle vilja gifva staten ett fog och en rätt att fullständigt kasta bort de principer, som staten själf har uppställt i sin egen lagstiftning och som staten fordrar, att alla undersåtar skola lyda.

Herr Branting framhöll såsom ett ytterst skärpande exempel på min oriktiga åskådning den jämförelse, jag gjort med förhållandet mellan två grannar. Ja, det är klart, att alla jämförelser i viss mån halta, men jag tror dock, att denna jäm-

förelse och det olika sätt, hvarpå herr Branting och jag uppfattade den, nog kan tjäna såsom en viss illustration till olikheten i våra åsikter. Jag vill erkänna och betona, att jag har verkligen den bestämda uppfattningen, att staten i sina egna äganderättsintressen och sina egna förvärfvarsintressen äfven skall stå under och lyda samma lagar, som undersåtarna skola lyda.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Herr Svensson i Bondön: Ehuru, såsom herrarna af mitt anförande förut i afton torde kunna förstå, jag icke kan fullt gilla, vare sig den af herr Fränckel med flere afgifna reservationen eller utskottets förslag, ber jag likväl att få återkalla mitt förra yrkande och förena mig med dem, som ansluta sig till den vid utskottets betänkande fogade, af herr Fränckel med flere afgifna reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Jag känner ett behof af att afgifva min röst öppet till protokollet, och jag vill också söka i min ringa mån bidraga därtill, att man med öppna ögon går till den votering, som snart torde förestå.

Efter hans excellens herr statsministerns glänsande anförande på förmiddagen torde det ju i det stora hela icke gagna till mycket att förlänga diskussionen, ty det torde ju vara klart, huru en omröstning skall komma att utfalla. Emellertid tror jag, att i motsatt fall, äfven om den skulle gå herr statsministern emot, man likväl med största lugn och med allt skäl kan uttala sin tacksamhet för den omsorg, den möda och den skicklighet, med hvilken hans excellens sökt bevaka det allmännas intresse gentemot ett mäktigt bolags. Men om man synar den uppgörelse, som nu föreligger, något närmare i sömmarna, tror jag icke, att man så fullständigt kan beundra den, som en och annan talare här under kammarens instämmande och bifall gjort. Ty jag nödgas bekänna, att jag i mycket delar den uppfattning, som af två socialistiska talare här uttalats. Ja, herrarne må skratta, men herrarne må också tänka sig litet längre fram i tiden. Här har nu en talare under kammarens bifall hotat med att sådana exempel på ingrepp mot äganderätten, som det nu föreliggande, kanske i framtiden också torde komma att sträcka sig till hemmansägarnes små tegar. Nej, herr Staaff! Herr Branting har i sitt senaste anförande klargjort den himmelsvida skillnaden mellan dessa båda slag af förmögenheter. Våra jordbrukare kunna aldrig komma att inhösta ens närmelsevis sådana skördar, få heller aldrig sådan lätt förtjänt utdelning, som här är i fråga, 20—25 procent. Däri ligger enligt mitt förmenande ett tydligt och klart skäl, hvarför en sådan jämförelse högst betydligt haltar.

Hans excellens herr statsministern nämnde på förmiddagen, att denna uppgörelse, hvarigenom staten utan några uppoffringar

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

komme att blifva ägare till hälften af dessa stora malmfält, icke kunde innebära annat än en stor fördel för staten. Ja, det kan nog vara sant. Herr Staaff sökte också i förevarande fall att göra en jämförelse med förhållandet mellan två grannar och sade, att det vore tämligen oförsynt af den ena grannen att vilja tillämpa så hårda villkor mot den andra. Men, mina herrar, det skall icke heta, att det är så utan alla uppoffringar staten kommit till denna uppdelning af värdena. Jag skall blott med flyktig hand påminna om *järnvägsanläggningen*, som först nu skall förräntas efter 5 %, under det bolaget af sina anläggningar skall skörda mångdubbelt; vidare kan jag nämna *Boden*, som utan denna järnväg aldrig kommit till stånd och slutligen, när vi en gång komma till en uppgörelse med Tyskland om en ny handelstraktat, skola vi finna, hvad vi nu afstå. Ty jag kan icke hafva den optimistiska syn på den uppgörelsen, att det skulle vara så lätt att få den stora nationen att respektera våra framställningar i tullafseenden, sedan väl det hittills mest betydande vapnet tagits ur våra händer. Och det känna vi alla, att en sådan traktat, som den i fjol med Tyskland afslutade, näppeligen skulle kommit till stånd, om icke frågan om exporttull förelegat. Om denna skaffas ur världen, då tror jag icke vi kunna invagga oss i någon sådan sangvinisk tanke, som att: få vi blott en ny *tulltaxa*, nog skola vi sedan skrämma tyskarne att gifva oss de fördelar, vi önska.

Hans excellens herr statsministern uppehöll sig äfven vid att, om kronan efter 25 år skulle begagna sig af sin inlösningsrätt, beräkningen skulle ske på så sätt, att de tio närmast föregående årens medelafkastning skulle kapitaliseras efter 4 %. Men jag frågar: är det riktigt och rätt, att detta blir grufvornas dåvarande värde, sedan man kanske jämnat med jorden de nu befintliga stora malmborgen, och det gäller att öfvergå till en helt ny brytningsmetod, från djupet. Ingen kan nämligen nu veta, om ej innan dess ännu större mängder komma att föryttras, och då komma de ökade svårigheterna vid grufbrytningen att inträda; då är det värde, som kunde framgå af gynnsamma försäljningar och relativt billiga brytningskostnader under de senaste tio åren, icke lämpligt. Men detta skall ändock läggas till grund för värderingen i framtiden. Jag är icke säker på att man får samma goda afkastning ur grufvorna, sedan brytningsmetoden förändrats. Däri ligger skillnaden och därför synes mig den åsikt icke vara fullt riktig, som herr statsministern uttalade, då han sade, att i samma mån som bolagets egendomar stiga i värde, i samma mån stiger äfven värdet af statens hälft däri. Nej, det är på så sätt kronan får betala mera en gång för bolagets hälft, än hvad statens hälft någonsin kan vara eller blifva värd.

Jag ber herr talmannen att få göra en jämförelse mellan en annan inlösningsfråga, som äfven behandlats af Riksdagen,

nämligen frågan om inlösning af allmänna telefonbolagets nät i Stockholm. Vi veta, att detta bolags egendom var föremål för värdering af sakkunnige, men att värderingen icke utföll på sådant sätt, att Riksdagen ville reflektera på inlösning efter detta värde. Sedermera ha nya försök i samma riktning gjorts, utan att Riksdagen ansett sig kunna gå in därpå, trots att en allmän önskan uttalats såväl af Stockholms stad som af flera andra samhällen och jämväl af enskilda personer från landets skilda delar om en sammanslagning. Men jag frågar, skulle man ens vilja tänka på en uppgörelse, enligt hvilken allmänna telefonbolaget under 25 års tid framåt tillätes att utvidga sig till dubbla nuvarande utsträckningen eller mera och staten tillförbundes att upprätthålla 10-öres samtrafiken jämte oförändrade abonnementsavgifter för att staten sedermera efter 25 år skulle komma till bolaget och säga: nu äro vi beredda att inlösa Eder egendom efter den medelafkastning, som bolagets nät har gifvit under de tio sista åren. Äfven här skulle då, liksom planen är i Malmberget, staten och det enskilda bolaget faktiskt drifva ett slags hälftenbruk i den affären, telefonverksamheten i hufvudstaden. Jag tror icke, att ett fullständigt inköp på dylika villkor, som hittills icke passat Riksdagen, skulle passa den efter de 25 åren.

Jag vill också återkalla i herrarnes minne en annan fråga, som var före här i kammaren för icke många dagar sedan, nämligen om försäljning af en torfmosse i Småland. Det var en helt obetydlig affär, som det då gällde. Vid en äldre värdering hade torfmossen äsatts ett tämligen lågt pris. Nu bjöd emellertid en enskild man ett belopp af omkring 10,000 kronor, men den affären tilltalade icke Andra Kammaren. För egen del förordade jag den, därför att jag litade på att, när det fanns enskilda kringboende mindre hemmansägare, som ville sälja sina andelar till den företagsamme mannen, man kunde ha anledning tro, att kronan vore skyddad genom att också godkänna den gjorda värderingen. Men herrarne här voro af motsatt åsikt, och denna obetydliga affär afvisades. Det uttalades då i kammaren: kronan bör icke afhända sig sådan egendom, som för närvarande kanske är af obetydligt värde, men i framtiden kan bli af högst betydande värde. Den gången gällde det en af dessa mossar, hvaraf vi dock ha ett mycket större antal i vårt land än någonsin af järnmalmshögar, och då ansåg jag, att man skulle kunna uppoffra denna jämförelsevis mindre betydande och mindre värdefulla mosse för att i den landsändan drifva fram en verksamhet, som kunde blifva fruktbar för orten. Då ansåg jag, att vi hade anledning att upplåta ett område åt enskild företagsamhet, men herrarne ville det icke. Skulle vi nu med öppna ögon binda oss för öfverskådlig framtid vid en öfverenskommelse, hvarigenom så oerhörda vinster

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbottnen.
(Forts.)*

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*
(Forts.)

skulle tillförsäkras bolaget? Jag kan icke finna, att detta vore den lyckligaste uppgörelsen, och jag är öfvertygad om att ett afslag nu från Riksdagens sida icke skulle hafva så vidtgående följder, som man här sökt göra gällande, utan jag är viss om att en uppgörelse kan komma till stånd ett annat år på andra villkor, och därför vill jag utan tvekan rösta för bifall till reservanternas förslag.

Jag vill till sist påpeka, att vi redan sett i en tidning, Svenska Dagbladet för den 18 april, att det finnes ett uppslag att redan nu införa hälftenbruket, som torde peka därhän, att bolaget icke sagt sitt sista ord, och jag vågar därför till hans excellens ställa den vördsamma bönen, att, skulle Riksdagen nu vilja begära ett års betänketid eller mera, herr statsministern icke måtte förtröttas, utan fortfarande ägna både »dagens och nattens möda» åt en ännu bättre uppgörelse, som ger anledning till mindre meningsskiljaktighet här. Det är nämligen icke utan betydelse hvad som från socialistiskt håll påpekats. Jag är icke rädd för det hot, som låg i herr Brantings ord, men jag anser, att det är en klok politik, att man, där det finnes anledning, i tid söker afleda berättigadt missnöje och tager den hänsyn man kan därtill. Därför vågar jag bedja denna kammare att om möjligt afvärja den fara, som kan ligga i ett bifall till det nu föreliggande utskottsförslaget. Jag ber att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Kjellén: Herr talman, mina herrar! I den intressanta debatt om äganderättens teori, som utspunnit sig mellan liberalismens och socialismens förnämste målsmän, har jag ett dokument att meddela, som för mig och, jag tänker, åtminstone för en af kontrahenterna bör hafva hög auktoritativ betydelse. Det är ett yttrande, som fälldes af dåvarande statsministern Staaff lördagen den 28 april 1906, alltså nästan på dagen för ett år sedan, då norrlandslagen dryftades. Jag tillåter mig citera detta mycket värdefulla inlägg i debatten, hvilket var af följande lydelse:

»Jag tror nämligen, mina herrar, att vi alla, eller åtminstone de flesta af oss, måste erkänna, att under de senare tiderna har det allmänna tänkesättet begynt undergå någon förändring i afseende på äganderättens begrepp och utsträckning. Man vill icke längre erkänna, att en enskild person eller ett bolag skall få äga samma obegränsade rätt öfver hvilka som helst föremål, som falla inom deras äganderätt. Man vill icke längre erkänna att, liksom jag har rätt att göra hur jag vill — om det också skulle vara till fördärf eller förstörelse — med mina konsumtionsföremål, mina lösören, jag också skall äga samma obegränsade rätt med afseende på de naturens krafter eller de naturens rikedomar, som hafva kommit under min äganderätt. Tvärtom, man har alltmera begynt göra klart för sig, tror jag, att den enskilde, som har ägande-

rätt öfver skog och öfver mark, står uti den särskilda ställning, att, på samma gång som han under sin lifstid är deras ägare, han också är deras förvaltare och vårdare för kommande generationer, för hvilkas möjlighet att vistas och äga trefnad här i landet dessa naturrikedomar äro nödvändiga — — —.

Man kan icke medgifva bolagen obegränsad förvärfsrätt, icke bevilja jordägarna obegränsad försäljningsrätt utan att äfventyra sociala värden, som vi äro skyldiga att bibehålla åt våra efterkommande och åt vårt land.»

Detta är väl sagda och klokt tänkta ord enligt min mening, och jag tror, att de passa förträffligt för dagens situation, äfven om de i någon mån skulle svära mot hvad samme talare nyss sagt om ett annat norrländskt bolag.

Måhända skola de också kunna förklara den motsägelse, som han tyckte sig finna i min motion, då jag där framhåller, att bolaget icke »skulle gifva sig ut på skattegräfvarens äfventyr, då guldflo den rinner förbi dess fötter». Talaren har anmärkt, att detta borde tilläpnas äfven på staten. Jag menar för min del, att denna analogi är alldeles felaktig. Staten har andra hufvuduppgifter än att förtjäna pengar, äfven om det vore så här i landet, att en guldflod runne förbi dess fötter. Den har att bereda lifsmöjligheter åt en sig ökande och växande befolkning. För den skull kan det hända, att staten bör gå med på vidtutseende företag, för att vinna vidtutseende mål, och taga risker, som intet holag för sin del bör göra, ty ett bolag har intet ansvar för nationen.

I afseende på de »hårda händer», som vi här också ett ögonblick sågo knytas för oss, har jag också ett citat att göra, ur ett bref rörande dagens fråga, skrifvet af en man, som sannerligen icke skulle kunna kallas socialist. Jag ber att få meddela det till dagens protokoll, utan*alla kommentarier:

»Går frågan nu igenom, har jobberiet fått öfverhanden här i landet. Och vill man sedan komma ut ur eländet, tror jag icke det finns annan möjlighet än att ställa sig i socialisternas led. På den vägen ensamt kan man då nå en absolut nödvändig reduktion. Jag har ännu aldrig sett något, som kan bättre främja socialismen, än just malmexportintressets seger nu. Det skall visa sig vid ett nyval. Missnöjet med de kapitalistiska öfvergreppen, afskyn för jobberiet och fruktan för konsekvenserna af en så blind politik som den nu ifrågasatta måste samla skaror af folk ur alla samhällsklasser kring socialismens fana. Man behöfver ej gilla allt i deras läror för att släppa dem lösa mot ett tillstånd, som är fördärfbringande».

Under sådana förhållanden, herr talman, borde jag ju ha anledning att hålla på min motion. Men då det i dag gäller att rädda hvad räddas kan, anhåller jag att få återtaga detta yrkande och instämma med reservanterna.

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Nordström* och *Redelius*.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Trots den sena timmen ber jag att få säga några ord i anledning af ett par yttranden, som här i afton blifvit fällda.

Herr Lindblad talade om inlösningen och fällde ett ord om att, då den tiden kommer, berget kan vara jämnadt med jorden, såsom han yttrade. Om icke herr Lindblad tror ens på de kvantiteter, som finnas ofvan Luossajärvis yta, då kan jag väl förstå, att han hyser tvifvel om hvad som finnes under densamma, men beträffande de kvantiteter, som finnas öfver sjöns yta, borde dock icke något tvifvel råda om att de utgöra 200,000,000 ton. Hur kan man då tala om att berget kan vara jämnadt med marken, sedan 75 eller 90 miljoner ton äro borttagna? Herr Lindblad talade vidare om att inlösningssumman kan blifva så ofantligt stor, alldenstund man icke vet, huru förhållandena gestalta sig under de 10 åren, som komma att läggas till grund för fixerandet af summan. Men, mina herrar, jag ber dock få betona, det kontraktet föreskrifver, att, sedan värderingen är verkställd, staten äger att efter lösesummans bestämmande själf afgöra, huruvida den vill tillösa sig bolagets återstående hälft eller icke. Skulle det då befinnas, att denna lösesumma icke efter statens mening svarade mot hvad man vinner genom att begagna sig af inlösningsrätten, låter staten bli att tillösa sig denna hälft, men staten har i alla fall genom kontraktet erhållit rättighet att, när ytterligare 10 år gått till ända, återigen begagna sig af denna inlösningsrätt. Jag kan följaktligen icke finna annat, än att staten i detta afseende blifvit garanterad en så betydlig säkerhet, att det icke från den synpunkten borde möta något hinder för att antaga kontraktet.

Herr Kjellén talade om de dimmor, som ligga öfver hela denna sak. Nå, äfven om sådana dimmor funnits, borde de väl blifvit skingrade genom de upplysningar, som den föreliggande kungl. propositionen lämnat, nämligen beträffande undersökningsgarna af malmtillgångarna, beträffande den utredning, som gjorts af den framstående fackmannen på järnindustriens område, herr Brinell, angående järntillverkningen o. s. v. Hvad tjänar det då till att längre uppskjuta ett afgörande?

I föl föll frågan i denna kammare med 3 rösters skillnad. Redan då var kammaren således ganska nära att fatta sitt beslut i enlighet med det då framlagda förslaget. Sedan dess har ett år gått, icke ha väl dimmorna vuxit under tiden, tvärt om har det för hvar och en funnits möjlighet att genom studium af frågan låta den framträda allt mindre dimhölj.

Vidare yttrade herr Kjellén, att man icke skulle beröfva svenska folket dess drömmar. För min del skulle jag vilja säga, att det är lyckligt, när man söker göra en affär, att man

icke drömmer, utan är fullt vaken. Hvad beträffar det förslag, som nu föreligger, har Kungl. Maj:t verkligen sökt att hålla sig vaken, under det att uppgörelsen kom till stånd med bolagen, och jag tror mig kunna försäkra herrarna, att regeringen vid underhandlingarna gått till verket ingalunda drömmande, och att den icke drömmande utarbetat förslaget eller lagt fram det på Riksdagens bord.

Herr Kjellén sade ytterligare, att vi skola i vår tid se till, att vi för våra efterkommande bevara de ägodelar, som vi ha i vårt land. Ja, däruti ger jag honom fullkomligt rätt, och just detta är ett skäl, hvarför föreliggande förslag bör antagas. Ty därigenom att staten erhåller ett obetingadt inflytande öfver hälften af dessa malmberg och ett afgjordt inflytande öfver hälften af de återstående, de tvenne största, just därigenom har staten gjort det möjligt att kunna upprätthålla den sats, som herr Kjellén uttalade, nämligen att vi kunna med säkerhet säga: vi ha dock bevarat detta åt svenska staten, så att det icke kommer i några främmande händer.

Herr Staaff: Fullt vidhållande mina åsikter för ett år sedan i det yttrande af mig, som herr Kjellén uppläst, vill jag uttala den fullkomliga vissheten, att ingen, som uppmärksamt genomläser detta yttrande och tillika eftertänker hvad jag i dag sagt, skall finna någon som helst motsägelse mellan dessa yttranden, icke den ringaste.

Herr Kjellén: Blott ett ord, herr talman! De drömmar, hvarom jag i dag talat, hafva icke varit tänkta i fysisk eller lekamlig mening!

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, i öfverensstämmelse med de under öfverläggningen gjorda yrkanden, som icke sedermera blifvit återtagna, propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, 2:o) på bifall till det af friherre Adelswärd under öfverläggningen framställda yrkandet och 3:o) på bifall till den af herr Fränckel med flere vid dessa moment afgifna reservationen; och fann herr talmannen det under 1:o) upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 3:o) omförmälta yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a)—d) af utskottets förevarande utlåtande n:o 111, röstar

Ja;

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.*

(Forts.)

*Ang. vissa
malmfält i
Norrbotten.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Fränckel med flere vid dessa moment afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 134 ja mot 80 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan i mom. a)—d).

Mon. e).

Utskottets hemställan bifölls.

Ordet begärdes härefter af

Herr Kjellén som yttrade: Herr talman! Då jag fruktar, att det beslut, kammaren nyss fattat, icke kommer att lända till nationens väl, så anhåller jag att till protokollet få anföra min reservation.

Häruti instämde herrar *Nordström, Christiernson, Thylander, Hörnstén, Blomberg, Lindberg, Eriksson* i Lindehult, *Lindley* och *Lundgren*.

§ 3.

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl. Till afgörande förelåg vidare sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af väckta motioner rörande införande af kommunalt veto med allmän folkomröstning i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

Genom fyra särskilda, inom Andra Kammaren väckta motioner, nämligen n:is 13 och 14 af herr *G. Thavenius* samt n:is 123 och 124 af herr *E. Beckman* i Djursholm *m. fl.*, hade frågan om införande af så kalladt kommunalt veto med allmän omröstning beträffande försäljning af brännvin samt vin och öl bragts under Riksdagens pröfning.

Utskottet hemställde emellertid:

1:o) att de förevarande motionerna rörande införande af kommunalt veto med allmän folkomröstning i fråga om försäljning af brännvin icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

2:o) att de förevarande motionerna rörande införande af kommunalt veto med allmän folkomröstning i fråga om försälj-

ning af vin och öl icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade dock afgifvits af herrar *Ericsson* i Ofvamyra, *Jansson* i Krakerud, *Berg* i Göteborg och *Jansson* i Edsbäcken, hvilka hemställde:

1:o) att Riksdagen med anledning af förenämnda motioner n:is 13 och 123 ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser, i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum medelst allmän och lika rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motionärens förslag;

2:o) att Riksdagen med anledning af förenämnda motioner n:is 14 och 124 ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser, i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till försäljning af öl eller vin måtte äga rum medelst allmän och lika rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motionärernas förslag.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Beckman i Djursholm yttrade: Herr talman, mina herrar! Det betänkande, som sammansatta utskottet här afgifvit, är af så pass märklig beskaffenhet, att det synes mig, att det bör med nödvändighet något belysas, trots det att timmen är ganska sen.

Hvad motionärerna önskat är ju, att det kommunala veto, som redan faktiskt förefinnes, skall göras mera effektivt. Det vill säga, dels att beslutanderätt rörande utskänkning såväl af brännvin som vin och öl lägges helt och hållet i kommunens egen hand och dels att detta beslut måtte grundas på allmän folkomröstning af myndige både män och kvinnor. Det är således icke fråga om att införa något i och för sig alldeles nytt, utan det är blott meningen att gifva en ny form, en vidare utveckling åt en princip, som redan är godkänd.

Emellertid har nu utskottet, för att visa, hvilka faror som skulle följa med denna utsträckning, åberopat erfarenheterna i främmande länder. Utskottet har ansett, att dessa erfarenheter gifva vid handen, att det skulle innebära en synnerlig fara för nykterheten och därigenom för det kommunala lifvet i allmänhet, om verkligen en sådan anordning, som vi föreslagit, komme till stånd. Utskottet har då först tagit i betraktande de förhållanden, som råda i Norge, där, såsom vi alla veta, folkomröstning äger rum med vissa mellantider rörande brännvinsutskänkning i städerna. Utskottet har närmast efter ett utlåtande, som afgafs af en kommitté år 1898, gjort en målning af förhållan-

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.
(Forts.)

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

(Forts.)

dena, som sannerligen kan kallas för en svartmålning. Det framställes där, hurusom en åtgärd, sådan som i Norge vidtagits, medför lönnkrögeri och olaga försäljning, befordrar superiet och befrämjar lönnbränningen samt gör, att smuglingen blifvit allmän och så vidare. Utskottet anför till och med kommitténs profetia, att drinkarna i framtiden komma att tillgripa äfven skadliga surrogat, såsom petroleum, denaturerad sprit och polityr. Och framför allt framhålles kommitténs klander icke blott mot brännvinslagen i allmänhet, utan särskildt mot den bestämmelse, enligt hvilken medelst allmän omröstning kan afgöras, huruvida utskänkning i städerna skall få förekomma eller icke.

Märkligt är emellertid, mina herrar, att slutet efter alla dessa kommitténs betänkligheter blir, icke hvad man kunde vänta, att lagen om folkomröstning upphäfdes, utan tvärtom: när Norge går att revidera lagen, som skedde den 17 maj 1904, då bibehålles just denna bestämmelse, som man här söker framställa i så mörk dager.

Om nu vid detta förhållande utskottet låtit varsko sig och gått till nyare officiella siffror och utlåtanden eller på annat sätt skaffat sig kännedom om huru denna lagstiftning i Norge faktiskt verkat, hade det varit klokt. Men det har utskottet icke gjort.

Redan på den tid, då kommittén framställde sina betänkligheter, visade det sig, att vissa af dem voro ogrundade. Kommittén påstod — för att taga ett exempel — att den nya lagen främjat lönnbränneri, som under 30 å 40 år förut varit okänt. Kommittén hade verkligen gjort undersökningar om huru många fall af lönnbränneri, som förekommit under de senaste 5 åren — det vill dock säga, att endast 2 år af denna period föllo under den tid, då den nya lagens verkningar kunnat göra sig gällande. Man fann, att under 5-års-perioden 27 fall af lönnkrögeri hade förekommit. Men, mina herrar, när sedermera en utaf Norges främste nykterhetsvänner, som numera tillhör norska regeringen, vände sig till vederbörande i orterna, »fogdarne», för att få reda på huru det förhöll sig, fick han den upplysningen bland annat, att på ett ställe förekommit icke mindre än 16 af dessa lönnkrögerifall. Och i den orten, som heter Skiaker, hade man lönnbränt, »så länge folk kunde minnas». I en annan ort, Ål, förekommo 5 af dessa fall, och där hade man lönnbränt »åtminstone i 20 år», det vill säga smått till husbehof. Jag tager detta såsom ett exempel på, huru redan då kommitténs uppgifter kunde tåla vid att granskas i sössmarne.

Här förekommer vidare i utskottets betänkande, såsom en viktig omständighet, att det så kallade »laddevinet» börjat strömma in öfver landet efter lagen af år 1894. Laddevinet var ett slags dåligt vin, gjordt af brännvin, som blandats utomlands och sedermera införts. Hvad förbrukningen af detta har att göra med lagen, åtminstone med folkomröstningen, är mycket svårt

att inse. Faktum är nog, att just vid denna tid användes laddevin i förfärande stor utsträckning. Men det användes precis lika mycket och stundom mycket mera i sådana städer, där det fanns brännvinsutskänkning, än i sådana, där man med den nya lagen hade röstat omkull utskänkingsbolagen. Till exempel i Kristiania, där aldrig någonsin utskänkingsbolagen och brännvinsutskänkingen varit nedröstade, rådde den största förbrukningen utaf detta fördärflika laddevin.

Nej, det var nog helt andra omständigheter, som här spelade in. Därom hade utskottet kunnat öfvertyga sig, om utskottet gått till de siffror, som nu föreligga i Norges officiella statistik. Det visar sig nämligen, att sedan man vidtagit ändringar i tullsatsen och vissa andra åtgärder för att hämma denna införsel, sjönk införseln till den grad, att, då 1898 förbrukningen utgjorde 2,75 liter per person, så utgjorde den 1904 endast 0,85 liter per person och 1905 lika mycket. Således, det går icke för sig att anföra detta såsom bevis för att folkomröstningen skulle vara farlig eller olämplig. Ty, då skulle man komma till den slutsatsen, att orsaken, hvarför man konsumerade mera laddevin i Kristiania, var den, att man hade röstat bort utskänkingsbolagen i vissa småstäder i landet. Orsaken var dels den, att tullsatsen var så låg, dels att laddevin i förhållande till brännvin var så billigt, dels slutligen — och det är det viktigaste och det jag egentligen ville komma till — att under hela denna period var det så kallade goda tider, eller, som norrmännen själfva kalla det, »jobbaretidens» period. Man hade mycket goda förtjänster, och därför steg, såsom vanligt, förbrukningen af starka drycker; man använde både mera brännvin och mera laddevin, än förut. Då bemödade sig alla motståndare till denna restriktiva lag, och särskildt till paragrafen om folkomröstning, att draga fördel af situationen till förmån för sina åsikter. Man sade: där ser Ni följderna!

Men hur har det i stället gått? Jo, det visar sig, att superiet afgjort aftagit i Norge, och detta icke allenast hvad beträffar laddevin, utan äfven andra starka drycker. Det förhåller sig nämligen så, att under det brännvinskonsumtionen år 1901 utgjorde 3,2 liter per individ, var den under åren 1903—1905 endast 2,7 liter per individ. Beträffande vininförseln har jag redan omtalat, huru oerhördt den nedgick. Hvad angår ölförbrukningen, så utgjorde den under perioden 1896—1900 i medeltal 20,3 liter per person men var 1905 nere vid 13,7 liter. Alkoholförbrukningen i sin helhet, om därifrån afdrages denaturerad sprit, utgjorde 1898 2,43 liter, 1899 2,75 liter, 1900 2,77 liter och 1905 1,88 liter. I ett land, där förbrukningen så aftager, är det åtminstone sannolikt, att man har en brännvinslagstiftning, som främjar nykterheten i stället för att motverka densamma. Och det är alldeles säkert, att ett land, sådant som vårt grannland,

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

(Forts.)

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

som är känt för att näst Finland vara det nyktraste land i världen, skulle man ha upphäft denna lag, om den visat så fördärflika följder, som utaf 1889 års kommitté och här nu i sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande framställts.

(Forts.)

Jag vill vidare erinra om huru det förhöll sig med de omröstningar, där man nedvoterade brännvinsbolagen. Under åren 1895—1899 omröstades i 54 städer, och då nedvoterades 26 och bibehölls 35 af dessa bolag; ett nytt bolags inrättande förvägrades och två nya inrättades. Sedan kom nästa omröstningsperiod, påverkad af den stigande rusdrycksflod, hvarom jag förut talat, och hvars orsaker jag förut antydt. Det var 1900—1904; då skedde omröstning rörande 39 bolag, och då nedvoterades två af dem och återupprättades sju. I närvarande stund finnas, såvidt jag vet, 32 bolag. Det är således — i förbigående sagdt — en oriktig uppgift, då här i betänkandet står, att efter de första omröstningarna i anledning af 1894 års lag icke i någon norsk stad brännvinsförsäljningen nedvoterats. Ty det har som nämnts skett åtminstone på två ställen.

I fråga om den norska landsbygden är det mycket allmänt, att genom de kommunala myndigheternas bestämmande helt och hållet afskaffats all försäljning af såväl brännvin som vin och öl.

Det är vissserligen sant, att öfverträdelser af lagen stundom ske både på land och i stad. Man finner understundom lönnkrögeri i städer, som icke hafva brännvinsförsäljning, men man finner det också understundom i städer, som hafva sådan. Men hvem vill påstå, vare sig att den lagliga försäljningen skulle alldeles utestänga eller utrota den olagliga, eller att lönnkrögeri icke skulle kunna förekomma, där brännvinsförsäljning är förbjuden? I stort sedt vet jag dock, att man kan påstå — såsom jag just nu genom telegram från en mycket sakkunnig man i Norge fått bestyrkt —, att lagen verkat till nykterhetens främjande.

Att det kan gå för sig äfven i en tämligen stor stad att reda sig alldeles utan brännvinsförsäljning, det ser man för öfrigt af exemplet från staden Haugesund, som numera har 7,000 invånare, men som aldrig haft brännvinsutskänkning. Och härom säger Norges främste statistiker, chefen för Norges statistiska centralbyrå, Kiær, att man icke hört talas om att däraf följt några olägenheter. — Detta om Norge.

Jag öfvergår nu till det andra land, hvarpå utskottet säger sig hafva haft sin uppmärksamhet särskildt riktad, nämligen Nordamerikas förenta stater. Rörande förhållandena där har utskottet fått sina uppgifter af »från Finland särskildt utsände delegerade». Men hvad slags delegerade? Är det regeringens utsände delegerade? Som bekant, har den finska senaten ju utsändt en kommission till Amerika för att studera nykterhetslagstiftningen. Nej, dessa lärer det icke vara, som här afses.

Enligt hvad den ena af den finska regeringskommissionens medlemmar offentligen uppgifvit, hade de delegerade, som här åsyftas, utsändts i ett helt annat intresse än nykterhetens. Han kallade dem rent ut — jag vet icke om med rätt eller orätt — för »bryggarestipendiater». De ha undersökt saken från sin synpunkt, och detta kan ju vara fullt berättigadt. Men i sina slutsatser synas de mig hafva gjort sig skyldiga till en förväxling mellan förhållandena, där förbudslagstiftning råder och där man har kommunalt veto. Förbudslagstiftningen i egentlig mening omfattar en hel stat, men det kommunala vetot omfattar ju endast en särskild kommun. Förhållandet är nu det, att Amerika har haft icke mindre än 16 stater, där s. k. förbudslagstiftning (prohibition) varit införd. Man har emellertid i icke mindre än 13 stater åter frångått densamma. Det finnes således nu endast 3 stater, Maine, Kansas och North Dacota, där fullständig förbudslagstiftning är gällande. Men härvid må ihäggkommas att de 13 stater, som gått ifrån förbudslagstiftningen, ha antagit just den lagstiftning, som *vi* nu ifrå för, nämligen den, som grundar sig på s. k. »local option» eller kommunal vetorätt med allmän folkomröstning. Detta, som anföres som bevis för huru misslyckad »förbudslagstiftningen» är i Amerika, talar således i själfva verket för det lokala vetot. Att vissa stater frångått förbudslagstiftningen i egentlig mening, för att utbyta den mot »local option», är icke det ett starkt bevis för att den lagstiftning, vi här yrka på, måtte vara praktisk och lämplig? Ty dessa stater, som icke vidare bibehålla förbudslagstiftningen, antingen därför att myndigheterna icke tillräckligt upprätthållit lagarna, eller därför att allmänna opinionen icke varit mogen, ha ansett sig böra gå den väg, vi motionärer utpeka. Vi vilja just lämna den fulla bestämmanderätten åt kommunerna och sedan låta uppfattningen från en kommun arbeta sig fram till angränsande kommuner och så småningom på detta sätt tränga tillbaka rusdrycksförbrukningen.

Det skulle för öfrigt varit möjligt för utskottet att lätt nog förskaffa sig en riktigare och mera opartisk framställning af dessa förhållanden. Det finnes nämligen en mycket fullständig undersökning, verkställd af två på detta område äfven här i landet kända författare, Rowntree och Sherwell. De äro icke gynnare af »förbudslagstiftning» — tvärtom —, men de uttala sig på det bestämdaste för kommunalt veto. Och deras slutliga omdöme, efter noggranna och allsidiga undersökningar af förhållandena, är, att det kommunala vetot, så långt dess befogenhet går, i Nordamerika visat sig synnerligen tillfredsställande.

En kanadisk kommission, den s. k. »Canadian commission», har likaledes undersökt förhållandena i Kanada och kommit till liknande resultat.

Slutligen må erinras, att en medlem af engelska parlamentet,

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

(Forts.)

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

(Forts.)

Whittaker, som äfven noga satt sig in i hvad det kommunala vetot innebär, afgifvit ett memorial till den kungl. engelska kommittén för »licensing laws» 1899. Detta utlåtande torde äfvenledes varit lätt att få. Men utskottet har icke heller sökt förskaffa sig detta, utan ansett tillräckligt att använda den nyssnämnda källan, uppgifterna från dessa två »delegerade».

Men man behöfver icke gå till utlandets erfarenhet, vare sig i Norge, Förenta staterna, Kanada eller någon annan af de engelska kolonierna. Vi hafva från vårt eget land en mycket riklig erfarenhet. Äfven utskottet har åberopat erfarenhet från Sverige, nämligen den s. k. lappmarkslagen. Då, säger utskottet, Riksdagen år 1897 i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställde om upphäfvande af det då gällande förbudet emot införsel af brännvin till lappmarkerna, anfördes därvid såsom skäl bland annat, »att Riksdagen väntade, det sedligheten skulle befrämjas af en dylik åtgärd, ty ett absolut förbud mot införsel af spritdrycker till en ort måste, såsom af erfarenheten bekräftas, med nödvändighet medföra förbudets öfverträdande, hvaraf åter följde bristande aktning för lagarnas helgd, då dessas efterlevande ej kunde upprätthållas. Om åter tillfälle lämnades befolkningen att på lagligt sätt åtkomma spritdrycker, medförde detta bland annat den stora fördelen, att frestelsen till anskaffande af spritdrycker på olöflig väg minskades, och myndigheterna blefve i stånd att utöfva en effektiv kontroll öfver försäljningen».

Ja, det är ju möjligt, att något mera effektiv kontroll öfver lönnkrögare kunnat öfvas, sedan förbudet upphäfts. Men säkert är, att icke heller där har det visat sig, att den lagliga försäljningen alldeles afskaffat den olagliga. Lönnkrögeri existerar fortfarande däruppe. Och hvad mera är, minnas vi icke alla, hvilken förtviflad kamp dessa lappmarkssocknar kämpat mot den rusdrycksflod, som, när förbudet upphäfdes, i fördubbladt flöde strömmade in öfver Lappmarken, och som icke, såsom tidigare var fallet, stannade inom de lösa arbetarnes krets eller ens bland de mera tät befolkade samhällenas bofasta inbyggare, utan som spred sig i fina förgreningar genom hela bygden ända till de minsta stugor, till bönderna och landets åkerbrukande befolkning, och som snart gjorde, att man där vaknade till förfärande medvetande om hvad det vill säga att lyckliggöras med en fullkomligt fri brännvinsförsäljning, i stället för att man förut haft icke endast stark begränsning, utan verkligt förbud.

I en skrift af August Berglund, polisuppsyningsman i Boden, hvilken noga studerat förhållandena däruppe, anföres ett uttalande beträffande Jockmocks socken af en prästman, socknens kyrkoherde Alfort. Där heter det: »Förklaringen» — till detta sorgliga förhållande — »är den, att superiet har *tillagit ute i byarna bland den bofasta befolkningen*. Det är nu icke så mycket den löse skogsarbetarens och flottningsskarlens kaggas och

flaskor, som påfyllas i Jockmocks spritaffär, utan det är den bofaste bondens, åbons, torparens, ja fattighjonets, som åtnjuter sockenhjälpen. Det är just detta sakförhållande, som breder en sådan slagskugga öfver denna kommun. Det är ut till bygden och in i hemmen som de vandra, dessa tusen och åter tusen liter, det är till de aflägsnaste och undangömdaste människoboningar, som den silar sig fram, denna förbannelsens flod, hvars outtömliga källa väller upp på Jockmocks kyrkoplats.»

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

(Forts.)

Som bekant lyckades man till sist genom stora ansträngningar att ånyo befria sig från den legaliserade spritförsäljningen, och enligt vittnesbörd af personer, förtrogna med förhållandena däruppe, har tillståndet sedermera i hög grad förbättrats. Nej, detta exempel, som emot vår uppfattning anföres af utskottet, det enda exempel hämtadt från vårt eget land, det tjänar att styrka vår öfvertygelse, att vi skola lyckas hämma rusdrycksförbrukningen, ju mera bestämmanderätten lägges i kommunernas egna händer. Detta bestyrkes ock af de mångfaldiga exemplen från hela socknar i andra delar af landet, där man icke har någon försäljning vare sig af brännvin eller af vin och öl. Stå de sig måhända sämre vare sig i fråga om sedlighet, ordning eller ekonomisk utveckling?

Nej, det lyckas icke att slå oss med exempel vare sig från främmande länder eller från vårt eget land. Med erkännande af att förbud ofta brytas, och att en olaglig rusdryckshandtering ofta kan trots det lokala vetot äga rum, med erkännande af att detta är ett sorgligt faktum — lyckas det icke, säger jag, att med åberopande af erfarenheten vare sig från utlandet eller från vårt eget land motbevisa vår uppfattning, att det vore lyckligt, om småfolket — och icke minst de nu rösträttslösa och särskildt kvinnorna — hade i sin egen hand rätten att bestämma, huruvida ett samhälle skall ha försäljning af rusdrycker eller icke.

Slutligen yttrar utskottet, att det, efter dess uppfattning, vore olämpligt att på detta enstaka område gifva särskilda former åt den kommunala omröstningen.

Utskottet upprepar två särskilda gånger från äldre betänkanden, att »med brännvinsförsäljningen äro förbundna så stora intressen, och sättet för dess tillämpning är af så ingripande betydelse för kommunernas lugna och *lifskraftiga* utveckling, att något talande skäl näppeligen torde kunna anföras, hvarför icke hithörande frågor borde afgöras på enahanda sätt och af samma korporationer som kommunens öfriga angelägenheter.» Men jag frågar: är icke denna kommunala angelägenhet, spritdrycksförsäljningen, af alldeles annan natur än andra kommunala angelägenheter? Ingripa icke följderna af densamma till den grad i det enskilda lifvet, i samhällsmoralen och i den ekonomiska utvecklingen, att man verkligen med skäl *måste* sätta i fråga, om man icke bör just med hit hörande frågor börja den utvidgning till allmänt

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.

deltagande i det kommunala lifvet, hvilken vi allt mer och mer se närma sig, och om man icke just här bör göra reformens begynnelse med att väcka ett intresse, som sedermera kan spridas ut i allt vidare och vidare kretsar.

(Forts.)

Utskottet befarar emellertid, att, om man gånge en så vidsträckt rätt åt kommunen, detta skulle kunna medföra alldeles motsatsen till det som motionärerna i nykterhetens intresse åsyftat. Det skulle kunna hända, att, om de små finge denna rätt, de inrätta i stället för att afskaffa rusdrycksförsäljning inom kommunen. Det är mig veterligen första gången, som *den* farhågan framställes. Med kännedom om de siffror, som motionärerna lämnat i sina exempel på omröstningar, där de stora fyrkarne stått på krogens sida mot de små, torde utskottet icke behöft oroa sig för sådana följder. Det lär nog vara tvärtom, så att om denna angelägenhet lägges just i småfolkets händer, skulle man snart få se helt andra förhållanden inträda, än de som nu äga rum.

Den folkomröstning, som vi här föreslå, denna fulla kommunala själfbestämmanderätt skulle främst vara af den praktiska nyttan, att den motarbetade rusdryckerna. Men därjämte skulle den — såsom den gjort i Norge, där såsom redan nämnts nykterhetsnitet synes vara mera brännande än i de flesta länder i Europa — väcka hela befolkningen till intresse för kampen mot rusdryckseländet, göra alla, både hög och låg, både den, som hör till storfyrkarnes klass, och den, som hör till småfyrkarnes, allt mera och mera intresserade såsom på samma gång medbestämmande och medansvariga. Det skulle rycka upp hela vår nation till den kamp, som måste erkännas vara allt mer och mer nödvändig, då vi ju icke här i Sverige ens lyckats att få rusdrycksförbrukningen stationär, ännu mindre att sjunka tillbaka, utan tvärtom rusdrycksfloden i vårt land alltjämt — om också långsamt — är i stigande. Således, icke minst för att göra alla och enhvar, hvilken samhällsklass han tillhör, medbestämmande och därför medansvarig för rusdrycksförsäljningen och lagarnas tillämpning är det som jag, herr talman, ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Warburg, Blomberg, Kjellberg, Pettersson* i Södertälje, *Ericsson* i Alberga, *Wavrinsky* i Stockholm, *Byström, Berg* i Stockholm, *Wallis, Persson* i Tällberg, *Jansson* i Krakerud, *Bengtsson* i Häradsköp, *Johansson* i Jönköping, *Danielsson, Jonsson* i Hökhult, *Larsson* i Säby, *Sjöberg, Forsslång, Johansson* i Öja, *Jonsson* i Lycksele, *Hörnsten, Hellgren, Enander, Berglund, Carlsson* i Malmberget, *Lundström, Sædén, Olsson* i See, *Leksell, Eriksson* i Elgered, *Ericsson* i Vallsta, *Sundström, Jonsson* i Freluga, *Kvarnzelius*,

Karlsson i Fjäl, *Ersson*, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Nilson* i Örebro, *Ang. kommunalt veto i försäljning af brännvin samt vin och öl.*
Forsberg, *Lindgren* i Islingby, *Larsson* i Västerås, *Anderson*
 i Hasselbol, *Jansson* i Edsbäcken, *Johansson* i Mellbyn, *Berg*
 i Göteborg, *Lundgren*, *Larsson* i Klagstorp, *Bosson*, *Ljunggren*,
Thylander, *Broomé* i Bårslöf, *Kropp*, *Sandquist* och *von Schéele*.

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Herr vice talmannen begärde dock votering, hvilken ock företogs enligt följande nu uppsatta och godkända omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med afslag å sammansatta bevillnings- och lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 1 bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 113 ja mot 69 nej, hvadan kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Härefter begärdes ordet af

Herr Beckman i Djursholm som yttrade: Herr talman! Jag anhåller om kammarens tillstånd att till protokollet få bifoga en förteckning å de många adresser och resolutioner, som från olika håll kommit mig till handa i afseende på den nyss afhandlade frågan. De äro följande: från *Östersunds* nykterhetsvänner, *Boxholms* allmänna nykterhetskommitté, *Sundbybergs* nykterhetsvänner, *Hagalunds* allmänna möte, *Bromstens* nykterhetsföreningar, *Solhems* nykterhetsvänner, *Sundsvalls* nykterhetsvänner, *Karlskrona* nykterhetsvänner, *Hesselby* villastad, allmänt möte, *Hanebo* nykterhetsförening, *Karlskoga* allmänna nykterhetsförbund (omkring 1,500 medlemmar), *Bjurholms* socknemän, samlade till ordinarie kommunalstämma, *Wallbo* nykterhetsvänner, *Sundsvall*, logen »Banbrytaren» af N. V. Ö., *Hessle-*

Ang. kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl. (Forts.)

holms nykterhetsföreningars centralkommitté, (representerande 700 absolutister), *Sandarnes* och omnejd allmänna nykterhetskommitté, (representerande 1,000 medlemmar), *Malmö* nykterhetsorganisationer med tillhopa 3,000 medlemmar, särskildt logerna »Bager», »Frans Suell», »St. Olov», »Skåne», »Jörgen Kark», »Oskar I», »Arbetets Ära» samt »Lagerkransen», *Ljusne-Ala* nykterhetskommitté (representerande 1,000 medlemmar), *Trollhättan*, allmänt opinionsmöte, *Vänersborgs* samarbetskommitté, (representerande öfver 1,000 medlemmar), logerna »Trygghet», »Garizim», »Thor», »Hoppets Stjärna», »Talavi», »Vänersborg», »E. G. Gyllenheim», »Nyblomman», »Vänersborgs Framtid», »J. H. F. n:o 56 Vänersborgs blåbandsförening», (samtliga räknande öfver 1,000 medlemmar), Vänersborgs baptistförsamling, Vänersborgs evangeliska missionsförsamling, Vänersborgs metodistförsamling, *Tidaholms* nykterhetsföreningar, *Båstad*, (logen »Båstads vapen», 94 medlemmar), *Nedre Luleå* socknemän, (samlade till kommunalstämma), *Jukkasjärvi* socknemän, (samlade till kommunalstämma), *Arvidsjaurs* socknemän, (samlade till kommunalstämma), *Gräsmarks* nykterhetsföreningar, *Hanebo* nykterhetsvänner, *Vänersborg*, logen »Thor af I. Ö. G. T.» (75 medlemmar), *Kiruna* socknemän (samlade till kommunalstämma), *Motala*, nykterhetsfolkets centralförbund.

§ 4.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *K. G. Karlsson* i Göteborg, n:o 277, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid statens järnvägar m. m.;

herr *L. J. Carlsson* i Malmberget, n:o 278, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag dels för ytterligare undersökningar angående den s. k. inlandsbanan dels ock för byggnad af statsbana från Östersund till Ströms vattudal; och

herr *J. J. Byström*, n:o 279, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid statens järnvägar m. m.

Nämnda motioner bordlades på begäran.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande n:o 112, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del utaf skogsinstitutets nuvarande tomt;

lagutskottets memorial n:o 49, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande 35 § i det uti lagutskottets utlåtande n:o 46 framlagda förslag till lag om enskilda vägar på landet;

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 276, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut i anledning af dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt motion om skrivelse till Konungen angående ordnandet af apoteks-väsendet efter utgången af år 1920; samt

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 30, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och beskrifning öfver enskilda och kommuner tillhöriga mera betydande vattenfall i landet m. m.; och

n:o 31, i anledning af herr C. A. Lindhagens motion, n:o 169, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beskattnings- eller andra åtgärder i syfte att ägare af kalmark eller annan ödelagd skogs-bördig mark må föranledas till åtgärder, hvarigenom marken kan småningom komma i växtligt skick.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

- herr *J. M. Juhlin* under 4 dagar fr. o. m. den 3 maj,
 » *J. O. Forssling* under den 4 maj,
 » *A. Olsson* i Tyllered under 4 dagar fr. o. m. den 4 maj,
 » *M. H. Sandén* » 4 » » 4 »
 » *S. J. Larsson* i Gallstad under den 4 maj,
 » *J. Eriksson* i Lindehult under 4 dagar fr. o. m. den 4 maj,
 » *K. L. J. Larsson* i Bondarfve under 2 dagar fr. o. m. den
 3 maj.
 » *B. P. Ersson* under den 4 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,7 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.